

İDARİ YARGIDA İVEDİ YARGILAMA USULÜ*

Yrd. Doç. Dr. Mine KASAPOĞLU TURHAN**

Makalenin Geldiği Tarih: 18.03.2015 **Kabul Tarihi:** 16.10.2015

* Bu makale hakem incelemesinden geçmiştir ve TÜBİTAK-ULAKBİM Veri Tabanında indekslenmektedir.

** İzmir Ekonomi Üniversitesi Hukuk Fakültesi İdare Hukuku Anabilim Dalı.

ÖZ

2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'na 18.06.2014 tarihli ve 6545 sayılı Türk Ceza Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'la eklenen bir maddeyle, idari yargıda ivedi yargılama usulü öngörülmüştür. İvedi yargılama usulü, genel yargılama usulüne göre basit ve hızlı işleyen özel bir yargılama usulüdür. Bu usul, idari yargıda sadece belirli konulardaki davalar için öngörülmüş bir usuldür. İvedi yargılama usulüyle bazı davalarda yargılamanın hızlandırılması hedeflenmektedir. Bu hedef doğrultusunda, ivedi yargılama usulünde, başta sürelerin kısaltılması olmak üzere, genel yargılama usulünden farklı bazı usul kuralları öngörülmektedir. Bu çalışmada, ivedi yargılama kavramı, ivedi yargılama usulünün kapsamı, ivedi yargılama usulünün özellikleri ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: İdari yargı, ivedi yargılama usulü, makul süre, adil yargılanma hakkı, hak arama özgürlüğü.

SUMMARY PROCEEDINGS IN
ADMINISTRATIVE JURISDICTION

ABSTRACT

Summary proceedings has been regulated with an article added to the Administrative Procedure Act No.2577 by the Act No. 6545 dated 18.06.2014 on Amending Turkish Penal Code and Certain Laws. Summary proceedings is a special judicial procedure processing simpler and faster than the general proceedings. This proceedings is only provided for the cases on specific topics in administrative jurisdiction. The aim is to accelerate the trial in certain cases by summary proceedings. In line with this objective, in summary proceedings, procedural rules different than general proceedings rules, including the shortening the periods are regulated. In this study, the concept of summary proceedings, the scope of the summary proceedings, the features of summary proceedings will be dealt.

Keywords: Administrative jurisdiction, summary proceedings, reasonable time, right to a fair trial, freedom to claim rights.

GİRİŞ

18.06.2014 tarihli ve 6545 sayılı Türk Ceza Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'la 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nda köklü değişiklikler yapılmıştır^[1]. Bu değişikliklerden biri de idari yargıda “*ivedi yargılama usulü*” olarak adlandırılan yeni bir yargılama usulünün getirilmesidir. 6545 sayılı Kanun'la 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'na 20/A maddesi eklenmiştir. Bu maddede ivedi yargılama usulü düzenlenmektedir. İvedi yargılama usulünün getirilmesiyle, idari yargıda görülen bazı davalarda yargılamanın hızlandırılması hedeflenmektedir. Bu çalışmada idari yargıda ivedi yargılama kavramı, ivedi yargılama usulünün kapsamı, ivedi yargılama usulünün özellikleri ile 10.09.2014 tarihli ve 6552 sayılı Kanun'la 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'na eklenen 20/B maddesiyle getirilen özel bir ivedi yargılama usulü olan “merkezi ve ortak sınavlara ilişkin yargılama usulü” konuları ele alınacaktır.

I. İVEDİ YARGILAMA KAVRAMI

Anayasa'nın 141. maddesinin son fıkrasında davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğu belirtilmektedir. Yargının bu görevini yerine getirebilmesi için, yargının hızlı ve kaliteli hizmet vermesini sağlayacak mekanizmaların yasama organının yaptığı düzenlemelerle hayata geçirilmesi gerekir.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin “Adil Yargılanma Hakkı” başlıklı 6. maddesinin 1. fıkrasının ilk cümlesinde de yargılamanın makul sürede yapılması gerektiği vurgulanmaktadır: “*Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan, yasaıyla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına sahiptir.*”^[2] Bu düzenleme doğrultusunda, Sözleşme'ye taraf devletler, davaların makul sürede görülmesi için gerekli düzenlemeleri yapmak ve tedbirleri almakla yükümlüdürler^[3]. Türkiye de Sözleşme'ye taraf olduğundan,

[1] R.G. 28.06.2014, 29044

[2] “*Adil yargılama ilkesinin başlıca unsurları; etkin bir şekilde mahkemeye başvurma hakkı, bağımsız ve tarafsız mahkeme ilkesi, yargılama sürecinin âdil olması ve gerekçeli karar, aleniyet ilkesi ve duruşma ile makul süre içinde davanın sonuçlandırılmasıdır.*” Bkz. **ODYAKMAZ Zehra**, “*Hukukta Zaman ve İdari Yargıda Makul Süre Sorunu*”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Temmuz 2010, Y.1, S.2, s.10

[3] **BAŞPINAR Ahmet**, “İdari Yargıda Makul Süre İçin Öneriler”, Danıştay ve İdari Yargı Günü (11 Mayıs 2004), 136.Yıl, Ankara 2004, <http://www.danistay.gov.tr/upload/>

yargılamanın makul bir sürede yapılması için, devlet üzerine düşen görevleri yerine getirmekle yükümlüdür.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6.maddesindeki düzenleme ile Anayasa'nın 141.maddesindeki düzenleme birbirine benzemekle birlikte, nitelik olarak farklıdır: Anayasa'nın 141.maddesinde öngörülen "davaların mümkün olan süratle sonuçlandırılması" Anayasa'nın yargıya verdiği bir görev olmakla birlikte, AİHS md.6'da öngörülen "makul sürede davaların görülmesi" ilgili kişi bakımından dava edilebilir bir hak niteliğindedir^[4]. Türkiye Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin tarafı olduğuna göre, Anayasa md.90/5'in son cümlesindeki "*Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır.*" hükmü uyarınca, iç hukukta da davaların makul sürede görülmesi bir hak olarak kabul edilmelidir^[5].

İdari yargıda görülen bazı davaların uzun sürdüğü ve mağduriyetlere yol açtığı bir gerçektir. Özellikle, idari işlemlere karşı açılan iptal davalarında, idari işlemin icrai olma ve hukuka uygunluk karinesinden yararlanma özellikleri nedeniyle, yürütmenin durdurulması kararı verilmediği durumlarda, dava konusu işlemin yürütülmesi devam ettiği için, davanın uzun sürmesi mağduriyetlere yol açabilmektedir^[6]. Bu nedenle, idari yargıda kararların, makul bir süre içinde alınması, davacının haklarının korunması bakımından çok önemlidir.

İvedi yargılama kavramı, idari yargıda izlenen genel yargılama usulünden farklı olarak, sürelerin kısaltılması ve yargılama usulünün basitleştirilmesi suretiyle yapılan hızlı ve farklı bir yargılamayı ifade eder. 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nda, yargılamanın hızlandırılması amacıyla konulmuş bazı hükümler yer almaktadır^[7]. Ancak bu hükümlerin hiçbiri ivedi yargılama usulüne ilişkin değildir. İvedi yargılama usulü, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü

[yayinlar/12_03_2014_105122.pdf](http://www.danistay.gov.tr/upload/yayinlar/12_03_2014_105122.pdf) (Son erişim tarihi, 29.01.2015)

[4] **BAŞPINAR**, http://www.danistay.gov.tr/upload/yayinlar/12_03_2014_105122.pdf (Son erişim tarihi, 29.01.2015)

[5] **ODYAKMAZ**, s.17

[6] **BÜLBÜL Erdoğan**, "Fransız İdari Yargılama Hukukunda İvedi Yargılama Usulleri Reformu", Danıştay ve İdari Yargı Günü 134.Yıl Sempozyumu (10-11 Mayıs 2002), Ankara 2002, s.63

[7] Örneğin, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu md.20/5: "*Danıştay, bölge idare, idare ve vergi mahkemelerinde dosyalar, bu Kanun ve diğer kanunlarda belirtilen öncelik veya ivedilik durumları ile Danıştay için Başkanlar Kurulunca; diğer mahkemeler için Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca konu itibarıyla tespit edilip Resmi Gazete'de ilan edilecek öncelikli işler gözönünde bulundurulmak suretiyle geliş tarihlerine göre incelenir ve tekemmül ettikleri*

Kanunu'nda ayrı bir maddede (md.20/A) düzenlenmiştir. İvedi yargılama usulü, idari yargının tümüne yönelik bir usul değildir; sadece belirli konulardaki davalar için öngörölmüş bir usuldür. Diğer bir deyişle, ivedi yargılama usulü, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nda düzenlenmiş, genel yargılama usulüne göre daha basit ve hızlı işleyen özel bir yargılama usulüdür^[8]. İvedi yargılama usulünün getirilmesiyle, idari yargıda görölen bazı davalarda yargılamanın hızlandırılması hedeflenmektedir. Bu hedef doğrultusunda, ivedi yargılama usulünde, genel yargılama usulünden farklı bazı usul kuralları getirilmektedir.

İvedi yargılama usulünde amaç, yargılama sürecinin kısaltılması suretiyle bu usule tabi davaların mümkün olan en kısa sürede karara bağlanmasıdır. Yargılama ivedi bir yargılama da olsa, burada önemli olan, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6.maddesinde belirtilen "makul süre" kavramına uyulmasıdır. Yargılamanın çok uzun sürmesi nasıl mağduriyetlere yol açıyorsa, yargılamanın makul süreden daha kısa bir sürede yapılması da hak kayıplarına neden olabilir, kişilerin hak arama özgürlüklerini sınırlandırabilir. Bu nedenle, ivedi yargılama kavramı, kişilerin hak arama özgürlüklerini sınırlandıracak derecede kısa bir yargılama olarak kabul edilemez.

sıra dahilinde bir karara bağlanır. Bunların dışında kalan dosyalar ise tekemmül ettikleri sıraya göre ve tekemmül tarihinden itibaren en geç altı ay içinde sonuçlandırılır."

2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu md.27/5: "Yürütmenin durdurulması istemli davalarda 16 ncı maddede yazılı süreler kısaltılabileceği gibi, tebliğin memur eliyle yapılmasına da karar verilebilir."

2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu md.39/1: "Danıştayın dava konusu uyumsuzluğu incelemeye yetkili dairesi, bağlantılı dava dosyalarını öncelikle ve ivedilikle inceler ve karar verir."

2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu md.40/1: "Bölge idare mahkemesi bağlantılı dava dosyalarını öncelikle ve ivedilikle inceler ve kararını verir. Bölge idare mahkemesince verilen karar, bağlantının bulunduğu yolunda ise, yetkili mahkeme kararda belirtilmek suretiyle dosyalar yetkili mahkemeye gönderilir. Durum ayrıca diğer mahkemeye de duyurulur. Yetkili kılınan mahkeme durumu ilgililere bildirir."

2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu md.45/4: "Bölge idare mahkemesi, ilk derece mahkemesi kararını hukuka uygun bulmadığı takdirde istinaf başvurusunun kabulü ile ilk derece mahkemesi kararının kaldırılmasına karar verir. Bu hâlde bölge idare mahkemesi işin esası hakkında yeniden bir karar verir. İnceleme sırasında ihtiyâç duyulması hâlinde kararı veren mahkeme veya başka bir yer idare ya da vergi mahkemesi istinabe olunabilir. İstinabe olunan mahkeme gerekli işlemleri öncelikle ve ivedilikle yerine getirir."

2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu md.58/3: "Delillerin tespiti istemi, ivedilikle karara bağlanır."

[8] **SANCAKDAR Oğuz**, "İdari Yargılama Usulünde İvedi Yargılama Usulü ve Grup Davalar", Danıştay ve İdari Yargı Günü Sempozyumu (12 Mayıs 2014), 146.Yıl, Ankara 2014, s.112

Nitekim Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, adaletin kaliteli işlemesinin makul süre kavramının ötesini de içerdiğini ve bazı durumlarda adil yargılanma hakkının korunabilmesi için daha uzun yargılamalar yapılmasının gerekli olabileceğini kabul etmektedir^[9]. Örneğin, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin *İntiba-Türkiye ve Boddaert-Belçika* kararlarında, Sözleşme'nin 6.maddesinin yargılamanın hızlı yürütülmesini gerektirdiği, fakat aynı zamanda bu maddenin adaletin iyi işlemesi genel ilkesini de kapsadığını vurgulamaktadır^[10]. Bu nedenle, idari yargıda davaların hızlı bir şekilde görülmesi gerekmele birlikte, yargılamanın hızlı yapılması adına, adil yargılama hakkının ihlal edilmesi kabul edilemeyeceğinden, bazı davalarda adil yargılama hakkının korunabilmesi için yargılamanın uzun sürmesi, 6.maddede belirtilen makul süre güvencesinin ihlali niteliğinde değerlendirilemez^[11].

Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 141.maddesinde düzenlenen makul sürede yargılanma ilkesi uyarınca, devletin yargılamaların gereksiz yere uzamasını engelleyecek etkin çareler oluşturmak zorunda olduğunu, ancak bu amaçla alınacak kanuni tedbirlerin ve öngörülen çarelerin, yargılama sonucunda işin esasına yönelik adil ve hakkaniyete uygun bir karar verilmesine engel oluşturmaması gerektiğini, bu ilkelere uygun olmak kaydıyla yargılama yöntemini belirlemenin kanun koyucunun takdirinde olduğunu kabul etmektedir^[12]. Ayrıca, Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru üzerine verdiği bazı kararlarında, idari yargıda makul süreye değinerek, yargılamanın kısa sürede sonuçlanmasının önemine değinmekle birlikte, bunun tek başına yeterli olmadığını, hukuki

[9] “*Ek olarak, çok hızlı yargılamalar, her zaman iyi bir adaleti netice vermez. Hızın, savunma haklarının önüne geçtiği durumlarda, bazı hızlandırılmış süreçler adaletin kalitesi üzerinde zarara yol açabilir. Avrupa Mahkemesi her zaman adaletin kaliteli uygulanması ilkesinin makul süre kavramının ötesini de içerdiğini ve daha uzun fakat daha adil yargılamalar yapılmasının gerekebileceğini belirtmektedir.*” Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihatları Temelinde Avrupa Konseyi Üye Devletlerinde Yargılama Süreleri Hakkında Avrupa Adaletin Etkinliği Komisyonu (CEPEJ) Raporu, Çev.Hasan Hendek, 31 Temmuz 2012, Küresel Bakış, Y.3, S.10, Temmuz 2013, www.ihtk.adalet.gov.tr/makale/cepej.pdf (Son erişim tarihi, 20.01.2015), s.69

[10] AİHM *İntiba-Türkiye* Kararı, Başvuru No.42585/98, 24.05.2005, § 54, [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{"itemid":\["001-69147"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{) (Son erişim tarihi, 18.02.2015);

AHİM *Boddaert-Belçika* Kararı, Başvuru No.12919/87, 12.10.1992, § 39,

[http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57768#{"itemid":\["001-57768"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57768#{) (Son erişim tarihi, 18.02.2015)

[11] **YILMAZOĞLU Yunus Emre**, İdari Yargıda Makul Süre Güvencesi, *Danıştay Dergisi*, Y.2013, S.134, s.46

[12] Bkz. AYM, E.2013/92, K.2014/6, 16.01.2014, (R.G., 25.07.2014, 29071)

uyuşmazlığın çözümünde özen gösterme yükümlülüğünün de yerine getirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır^[13].

Kısacası, makul sürenin aşılması adil yargılanma hakkının ihlali niteliğinde olduğu gibi, yargılamanın makul süreden daha kısa bir süre içinde tamamlanması da adil yargılanma hakkını zedeler. Bu nedenle, yargılamanın hızlı yapılması ile adaletin iyi işlemesi arasında adaletin kalitesinden ödün verilmeden bir dengenin kurulması önem arz etmektedir^[14]. Diğer bir deyişle, ivedi yargılama ile kişilerin hak arama özgürlüğü arasında adil bir dengenin kurulması suretiyle adil bir yargılamadan söz edilebilir.

6545 sayılı Kanun'un 18.maddesiyle 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'na eklenen 20/A maddesinin gerekçesi ise şöyledir^[15]:

“İdari yargıda davaların tümü aynı usul takip edilmek suretiyle sonuçlandırılmaktadır. *Ancak idari davaların bazıları, niteliği itibarıyla diğerlerinden farklıdır. Bu tür davaların geciktirilmeksizin karara bağlanması gerekmektedir. Bu bakımdan, gecikerek karar verilmesinde hem idare hem de davacılar bakımından katlanılması zor ya da imkânsız sonuçlar doğuracak sınırlı sayıdaki dava türünün, diğerlerine göre daha ivedi bir şekilde sonuçlandırılması gerekmektedir. Yargısal sürecin, süratle sonuçlandırılması özel önem taşıyan ihale, özelleştirme, acele kamulaştırma uyumsuzluklarından kaynaklanan bazı davaların ivedilikle sonuçlandırılmaması halinde, hukuki belirsizlik doğmasına neden olmaktadır. Madde ile Avrupa örneklerinde olduğu gibi idari yargılamaya ivedi yargılama usulü kurumu kazandırılmaktadır.*”

Görüldüğü üzere, söz konusu gerekçede, ivedi yargılama usulünün sınırlı sayıda dava türü bakımından getirildiği görülmektedir. Gerekçede sınırlı sayıda belirtilen bu davaların geciktirilerek sonuçlandırılmasının gerek idare, gerekse davacılar bakımından, telafisi güç veya imkansız sonuçlar doğuracağına ve hukuki belirsizliğin oluşacağına vurgu yapılmaktadır.

[13] “Makul sürede yargılanma hakkının amacı, tarafların uzun süren yargılama faaliyeti nedeniyle maruz kalacakları maddi ve manevi baskı ile sıkıntılardan korunmasıdır. Hukuki uyumsuzlukların çözüm sürecini uzatarak çoğu zaman elde edilecek hükmün yararını ortadan kaldıran bir yargılama, adaletin yerine getirilmesindeki etkililiğe ve güvenliğe zarar verecektir. Ancak, makul sürede yargılanma hakkı bakımından uyumsuzluğa ilişkin yargılamanın kısa sürede sonuçlandırılması önemli olmakla beraber, hukuki uyumsuzluğun çözümünde gerekli özenin gösterilmesi de büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle yargılama süresinin makul olup olmadığının her bir başvuru açısından münferiden değerlendirilmesi gerekir.” AYM, Başvuru No.2012/13, 02.07.2013, §40, R.G.18.07.2013, 28711 Aynı yöndeki başka bir karar için bkz.AYM, Başvuru No.2012/1198, 07.11.2013, §40, R.G.05.12.2013, 28842

[14] YILMAZOĞLU, s.46

[15] <http://www2.tbmm.gov.tr/d24/1/1-0918.pdf> (Son erişim tarihi, 08.07.2014)

II. İVEDİ YARGILAMA USULÜNÜN KAPSAMI

2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu md.20/A'da ivedi yargılama usulünün uygulanacağı uyuşmazlıklar tahdidi olarak sayılmıştır. Buna göre ivedi yargılama usulü sadece aşağıda sayılan işlemlerden doğan uyuşmazlıklar hakkında uygulanır:

a) İhaleden yasaklama kararları hariç ihale işlemleri

b) Acele kamulaştırma işlemleri

c) Özelleştirme Yüksek Kurulu kararları

d) 12/3/1982 tarihli ve 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu uyarınca yapılan satış, tahsis ve kiralama işlemleri

e) 9/8/1983 tarihli ve 2872 sayılı Çevre Kanunu uyarınca, idari yaptırım kararları hariç çevresel etki değerlendirmesi sonucu alınan kararlar

f) 16/5/2012 tarihli ve 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun uyarınca alınan Bakanlar Kurulu kararları

Bu düzenlemede, ivedi yargılama usulünün sayılan bu işlemlerden doğan uyuşmazlıklar hakkında uygulanacağı belirtilmekte ve sadece “uyuşmazlık” kavramı kullanılmaktadır. Sadece “uyuşmazlık” kavramı kullanıldığından, hem bu işlemlerden doğan iptal davalarının, hem de bu işlemlerden doğan tam yargı davalarının ivedi yargılama usulüne tabi olduğu anlaşılmaktadır.

İvedi yargılama usulünün kapsamına giren konulara baktığımız zaman, bu konuların hangi ölçütler esas alınarak belirlendiği anlaşılamamaktadır. İvedi yargılama usulünün düzenlendiği 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 20/A maddesinin gerekçesinde, bazı idari davaların niteliği bakımından diğerlerinden farklı olduğu, bunların geciktirilmeksizin karara bağlanması gerektiği, gecikme durumunda idare ve davacılar bakımından katlanılması zor veya imkansız sonuçlar ve ayrıca hukuki belirsizlik doğacağı belirtilerek, bu davaların diğer davalardan daha hızlı bir şekilde çözüme kavuşturulması gerektiği vurgulanmaktadır^[16].

Örneğin bu konulardan ilki “*ihaleden yasaklama kararları hariç ihale işlemleri*”dir. İhaleye katılmaktan yasaklama kararları neden kapsam dışında bırakılmıştır? İhaleye katılmaktan yasaklama kararlarına ilişkin uyuşmazlıkların kısa sürede çözüme kavuşturulması, diğer ihale işlemleri ile karşılaştırıldığında, gereksiz ve önemsiz midir? İhaleye katılmaktan yasaklama işlemine ilişkin bir

[16] <http://www2.tbmm.gov.tr/d24/1/1-0918.pdf> (Son erişim tarihi, 08.07.2014)

uyuşmazlığın çözümünün gecikmesi, ihaleden yasaklı olan, bu süreçte ihalelere katılamayacak olan davacı bakımından katlanılması zor veya imkansız sonuçlar doğurmayacak mıdır? Aynı şekilde, acele kamulaştırma işlemleri ivedi yargılama usulüne tabi tutulurken, neden diğer kamulaştırma işlemleri kapsam dışında bırakılmıştır? Kapsam dışında bırakılan kamulaştırma işlemlerine ilişkin davaların gecikmesi, davacı bakımından katlanılması zor veya imkansız sonuçlar doğurmayacak mıdır? Bunun dışında örneğin devlet memurluğundan çıkarma kararları, yıkım kararları neden ivedi yargılama usulü kapsamında değildir? Bu kararlardan doğan uyuşmazlıkların çözümlenmesinin geciktirilmesi durumunda, telafisi güç veya imkansız bir zarar doğmayacak mıdır? Yıkım kararı, sınırdışı edilme kararı^[17], devlet memurluğundan çıkarma cezası gibi uygulanmakla etkisi tükenecek idari işlemlerden doğan uyuşmazlıkların neden ivedi yargılama usulü kapsamına alınmadığı anlaşılammaktadır. Kanımızca, temel hak ve özgürlüklere müdahale niteliği taşıyan böyle önemli idari işlemlerin ivedi yargılama usulü kapsamına alınması ve davacıların hak arama özgürlüğü kısıtlanmadan, yargılamanın kısa sürede tamamlanması gerekir^[18]. Aynı şekilde, “2872 sayılı Çevre Kanunu uyarınca, idari yaptırım kararları hariç çevresel etki değerlendirmesi sonucu alınan kararlar” ivedi yargılama usulüne tabi tutulurken, söz konusu Kanun kapsamındaki idari yaptırım kararlarının hangi gerekçe ile kapsam dışında bırakıldığını anlamak da mümkün değildir.

İvedi yargılama usulü kapsamındaki konulara bakıldığında, bu konuların ekonomik yönü olan ve birçok durumda büyük yatırımlara ilişkin konular olduğu görülmektedir. Bu alanlardaki işlemler, aynı zamanda karmaşık işlemler olduğundan, yargılamanın kısa sürede tamamlanması da kolay değildir ve hak kayıplarına sebep olabilir^[19]. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, makul sürenin

[17] Fransa’da yıkım ve sınır dışı edilme kararları, ivedi yargılama usulü kapsamındadır. **SANCAKDAR**, s.198

[18] 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü md.27 uyarınca her ne kadar uygulanmakla etkisi tükenecek idari işlemlere karşı açılan davalarda, bu işlemlerin yürütülmesi, savunma alındıktan sonra yeniden karar verilmek üzere, idarenin savunması alınmaksızın durdurulabilirse de, bu davaların da ivedi yargılama usulü kapsamına alınması suretiyle kısa sürede sonuçlandırılmaları, davacıların mağdur olmalarına engel olacaktır. Aynı maddede ne yazık ki, kamu görevlileri hakkında tesis edilen atama, naklen atama, görev ve unvan değişikliği, geçici veya sürekli görevlendirmelere ilişkin idari işlemlerin, uygulanmakla etkisi tükenecek olan idari işlemlerden sayılmayacağı belirtilmektedir. Kanun koyucu iradesini bu yönde ortaya koymuş olsa da, aslında bu işlemlerin de “uygulanmakla etkisi tükenecek idari işlem” kavramı içinde değerlendirilmesi, bu işlemlere karşı açılan davalarda da idarenin savunması alınmaksızın derhal yürütmenin durdurulması kararı verilmesi, nihayet bu davaların da ivedi yargılama usulü kapsamına alınması yerinde olurdu.

[19] “*Bununla birlikte belirtelim ki, dava açma hakkının kötüye kullanılması suretiyle kimi ‘üstün kamu yararı’ taşıyan yatırımlar da geciktirilmemelidir. Bu noktada teminat sistemi, aleniyet*

değerlendirilmesinde dava konusunun niteliği, yargılama sırasında şikayetçinin tutumu, ulusal yargılama makamlarının tutumu olmak üzere üç ölçüt kullanılmaktadır^[20]. Mahkeme “*dava konusunun niteliği*” ölçütünde, hukuki sorunun çözümündeki güçlüğü, dava ile ilgili delillerin toplanmasında karşılaşılan engel ve karmaşık durumları ve hastalık ve tutukluluk gibi ilgilinin özel durumlarını dikkate almaktadır^[21]. Dava konusu olayın çok karmaşık olması ve bu karmaşıklık nedeniyle dava dosyasının çok yüklü bulunması, makul sürenin belirlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır^[22]. İvedi yargılama usulü kapsamındaki konular da karmaşık konular olup, bu konulardaki uyuşmazlıkların çözümü de oldukça güçtür. Dolayısıyla, bu uyuşmazlıkların çok kısa sürede çözümlenmesini beklemek pek gerçekçi bir yaklaşım olmaz. Bu nedenle kanun koyucunun da ivedi yargılama usulünün kapsamını belirlerken Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin “*dava konusunun niteliği*” kriterini esas alması yerinde bir tutum olurdu.

İvedi yargılama usulüne ilişkin olarak Anayasa Mahkemesi tarafından verilen bir kararda ise, ivedi yargılama usulü kapsamına girecek uyuşmazlıkları ve bu uyuşmazlıklarda uygulanacak yargılama usullerini belirleme yetkisinin, Anayasa’da belirlenen kurallara bağlı kalmak, adalet, hakkaniyet ve kamu yararı ölçütlerini gözetmek koşuluyla kanun koyucunun takdir yetkisi kapsamında olduğu ve bu konuda Anayasa’ya herhangi bir aykırılık bulunmadığı sonucuna varılmıştır^[23]. Anayasa Mahkemesi söz konusu kararında, ilgili madde

sistemi, yaptırım sistemi gibi bilimsel esaslı mehoz uygulamalar veya başka ara formüller üzerinde de düşünülebilir.” SANCAKDAR, s.197

- [20] **GÖLCÜKLÜ Feyyaz/GÖZÜBÜYÜK Şeref**, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması, 3.Bası, Turhan Kitabevi, Ankara 2002, s.286; **TEZCAN Durmuş/ERDEM Mustafa Ruhan/SANCAKDAR Oğuz**, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Işığında Türkiye’nin İnsan Hakları Sorunu, 2.Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2004, s.339; “*Mahkeme genel olarak şu cümleleri kullanmaktadır: ‘Yargılama sürelerinin makullüğü, mevcut davanın şartları temelinde ve Mahkemenin içtihatlarında oluşturulan kriterleri özellikle de davanın karmaşıklığı, başvuruçunun davranışları ile ilgili otoritelerin davranışları dikkate alınarak değerlendirilecektir.’*” CEPEJ Raporu, s.81.
- [21] **GÖLCÜKLÜ/GÖZÜBÜYÜK**, s.286
- [22] **ODYAKMAZ**, s.14; “*Mahkeme ayrıca, bazı davaları, yapısından dolayı karışık olarak değerlendirmektedir. Bu davalara tapu, istimlak, sahtecilik davaları ve uluslararası mali suçlar örnek olarak gösterilebilir. Örneğin 30 Ekim 1991 tarihli tapulama ile ilgili Wiesinger-Avusturya davasında, Mahkeme AİHM süreçlerinin bütün katılımcılarında olduğu gibi, tapulama davalarının, hem şahısların hem de bütün olarak toplumun menfaatlerini etkileyen, doğası gereği karmaşık davalar olduğunu dile getirmiştir. (Mahkeme benzer görüşünü Erkner ve Hofauer davalarında da dile getirmiştir.*” Bkz. CEPEJ Raporu, s.83.
- [23] “*Anayasa’da, idari işlemlere karşı açılacak davaların hangi yargılama usullerine tabi olduğuna ilişkin herhangi bir düzenleme yer almamış, sadece Anayasa’nın 125. maddesinde, idarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolunun açık olduğu belirtilmiştir.*”

gerekçesini yerinde ve yeterli bulmuş ve ivedi yargılama usulünün kapsamına giren uyuşmazlıkların belirlenme ölçütlerini hiç sorgulama gereği duymamıştır. Kanımızca kanun koyucunun bu konudaki takdir yetkisi sınırsız değildir ve keyfi bir şekilde kullanılamaz. Takdir yetkisinin varlığı kabul edilse dahi, bu yetkinin kanun koyucu tarafından somut ölçütlere dayanılarak kullanılması, hukuk devleti ilkesi ve hak arama özgürlüğünden ödün verilmemesi gerekiridi.

İvedi yargılama usulüne tabi uyuşmazlıkların, Kanun'da herhangi bir ölçüt esas alınmadan belirlenmesi, bu usulün amacına aykırıdır. Çünkü bu usulün uygulamaya geçirilmesinin asıl amacı, yargılamanın hızlandırılması suretiyle, adil yargılanma hakkının, hak arama özgürlüğünün korunmasıdır. Bu nedenle ivedi yargılama usulünün kapsamı belirlenirken, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin kullandığı "dava konusunun niteliği" ölçütü ile temel hak ve özgürlüklerin korunması ölçütleri esas alınmalıdır. Bu bağlamda, çok karmaşık ve çözümlenmesi zor hukuki uyuşmazlıklar yerine, çok kısa sürede çözümlenebilecek uyuşmazlıklar bu kapsama alınmalıdır. Örneğin Fransa'da ivedi yargılama usulü, yargılamanın kısa süreler içinde tamamlanmasının sağlanması suretiyle kişilerin hak ve menfaatlerini koruma temel düşüncesine dayanmaktadır^[24]. İvedi yargılama usulü Türkiye'de de aynı temel düşünceye dayanmalıdır. Bu bağlamda, Türkiye'de de Fransa'da olduğu gibi, bu usulün

Anayasa'nın 142. maddesinde ise mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ile yargılama usullerinin kanunla düzenleneceği kurala bağlanarak, yargılama usullerini belirleme konusunda kanun koyucuya takdir yetkisi tanınmıştır. Bu nedenle, hangi uyuşmazlıkların ivedi yargılama usulüne tabi olarak çözümleneceğini ve bu uyuşmazlıklarda uygulanacak yargılama usullerini belirleme yetkisi, Anayasa'da belirlenen kurallara bağlı kalmak ve adalet, hakkaniyet ve kamu yararı ölçütlerini gözetmek koşuluyla kanun koyucunun takdirindedir.

Dava konusu maddenin gerekçesinden, ihale, özelleştirme ve acele kamulaştırma gibi işlemlerden kaynaklanan bazı idari davaların sürüncemede kalmasının hukuki belirsizliğe neden olduğu, bu durumun hem idare hem de davacılar bakımından katlanılması zor ya da imkânsız sonuçların doğmasına yol açabildiği, bu nedenle, yargısal sürecin süratle sonuçlandırılmasının özel önem taşıdığı ihale, acele kamulaştırma, özelleştirme, Turizmi Teşvik Kanunu uyarınca yapılan satış, tahsis ve kiralama, çevresel etki değerlendirmesi ve afet riski altındaki alanların dönüştürülmesinden kaynaklanan uyuşmazlıkların bir an önce sonuçlandırılması amacıyla diğer idari uyuşmazlıklara nazaran farklı yargılama usullerine tabi tutulduğu anlaşılmaktadır.

Dava konusu kuralda sayılan idari işlemlerden doğan uyuşmazlıkların önem ve özelliği nedeniyle bir an evvel çözümlenerek karara bağlanması amacıyla kamu yararı gözetilerek ivedi yargılama usulüne tabi kılınması kanun koyucunun takdir yetkisi kapsamında olup kuralda, Anayasa'nın 2. maddesinde düzenlenen hukuk devleti ilkesi ile idarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolunu düzenleyen 125. maddesiyle çelişen bir yön bulunmamaktadır.

Açıklanan nedenlerle, dava konusu kural Anayasa'nın 2. ve 125. maddelerine aykırı değildir. İptal isteminin reddi gerekir." Bkz.AYM, E.2014/146, K.2015/31, 19.03.2015 (R.G., 13.06.2015, 29385)

[24] **BÜLBÜL**, s.85

temel hak ve özgürlüklerin ihlali niteliğindeki idari işlemleri kapsayacak şekilde yeniden düzenlenmesi yerinde olacaktır^[25].

III. İVEDİ YARGILAMA USULÜNÜN ÖZELLİKLERİ

İvedi yargılama usulünde süreler, genel yargılama usulüne göre oldukça kısaltılmıştır. Örneğin, idari yargıda genel dava açma süresi altmış gün iken, ivedi yargılama usulünde otuz gündür (2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu md.20/A). İdari dava açma sürelerinin belirlenmesinde kişilerin özel yararı ile kamu yararı arasında bir çatışma söz konusudur^[26]. İdari işlemlerin uzun süre iptal edilebilme tehdidi altında bulundurulması kamu hizmetini olumsuz yönde etkileyeceğinden, dava açma süresinin uzun olması, kamu yararı açısından olumsuz olmakla birlikte, davacının yararınadır; kısa olması ise kamu yararına olup davacının aleyhinedir^[27]. Bu nedenle, dava açma süresinin belirlenmesinde, yönetilenlerin yararı ile kamu yararı arasındaki dengenin sağlanması gerekir^[28]. İvedi yargılama usulünde dava açma süresinin genel yargılama usulüne göre yarıyarıya kısa olması da davacıların aleyhinedir. Kapsamı oldukça karmaşık ve ekonomik boyutu büyük olan bu davalarda dava açma süresinin kısaltılması, silahların eşitliği ilkesine aykırı olup, hak arama özgürlüğünün ihlali niteliğindedir.

Anayasa Mahkemesi'ne göre ise, ivedi yargılama usulünde dava açma süresinin kısaltılması hak arama özgürlüğüne müdahale niteliği taşısa da, bu müdahale ivedi yargılama usulüne tabi olan uyuşmazlıkların bir an evvel yargı mercileri önüne getirilerek karara bağlanmasına yönelik meşru bir amaca dayanmakta

[25] SANCAKDAR, s.197

[26] YENİCE Kazım/ESİN Yüksel, İdari Yargılama Usulü, Ankara 1983, s.164; ÖNGÖREN Gürsel, Türk Hukukunda İdari Dava Açma Süreleri, İstanbul 1990, s.8

[27] YENİCE/ESİN, s.164; GÖZÜBÜYÜK Şeref/TAN Turgut, İdare Hukuku, C.2 (İdari Yargılama Hukuku), 3.Bası, Turhan Kitabevi, Ankara 2008, s.943; ÖNGÖREN, s.8

[28] GÖZÜBÜYÜK/TAN, s.943; Anayasa Mahkemesi'ne göre "Hukuk devleti niteliğinin en doğal gereği olan, hukuka uygunluğu sağlama, aykırılığı giderme için yararlanılan hak arama özgürlüğünün gerçekleşmesi, yaşama geçirilmesi koşullarından başlıcasıdır. Bunu kısaltarak, hak arama özgürlüğünü kısıtlayıp güçleştirmek toplumu ve bireyleri en sağlıklı güvence olan hukuk-yargı güvencesinden yoksun kılar. İptal davaları, hak arama özgürlüğünün kullanılış biçimlerinden biridir. Bunu anlamlı kılan öğelerden biri de süredir.

Bu nedenle, getirilen itiraz usulünde, yargıya başvurma süresinin iptal davaları için belirtilenden kısa tutulmasının haklı ve mantıklı olabilmesi ne tür idari işlemler için öngörüldüğünün bilinmesine bağlıdır. Ancak bu durumda, süre sınırlamasının "hukuk devleti", "yönetimin yargısal denetimi" ve "hak arama özgürlüğü" gibi ilkeler açısından Anayasa'ya uygunluk denetimi yapılabilir." Bkz.AYM, E.1990/40, 1991/33, 01.10.1991 (R.G., 07.02.1992, 21135)

olup, dava açma süresi, dilekçelerin hazırlanması ve eklerinin temin edilmesini imkânsız kılacak veya büyük ölçüde güçleştirecek kadar kısa olmayıp dava hakkının kullanımına ölçsüz bir sınırlama getirilmemektedir^[29]. Anayasa Mahkemesi bu kararında, kapsamı oldukça karmaşık ve ekonomik boyutu büyük

[29] “Dava konusu kurallarla, ivedi yargılama usulünde, dava açma süresi otuz gün, temyiz yoluna başvuru süresi ve temyize cevap süresi de onbeş gün olarak belirlenmiştir.

Anayasa'nın 125. maddesinin birinci fıkrasında, “İdarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır.” kuralına yer verilmiş; hak arama hürriyetini düzenleyen 36. maddesinin birinci fıkrasında ise “Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.” denilmiştir.

İdari eylem ve işlemlerin yargı denetimine tabi olması demokratik hukuk devletinin «olmazsa olmaz» koşuludur. Anayasa'nın 125. maddesinin birinci fıkrasında yer alan “İdarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır.” biçimindeki kuralıyla benimsediği husus da etkili bir yargısal denetimdir. Kişinin uğradığı bir haksızlığa veya zarara karşı kendisini savunabilmesinin ya da maruz kaldığı haksız bir uygulama veya işleme karşı haklılığını ileri sürüp kanıtlayabilmesinin, zararını giderebilmesinin en etkili ve güvenceli yolu, yargı mercileri önünde dava hakkını kullanabilmesidir.

Kişilere yargı mercileri önünde dava ve savunma hakkı tanınması “silahların eşitliği” ve “çelişmeli yargılama” ilkeleri ışığında, hakkaniyete uygun yargılamanın da temelini oluşturmaktadır. Silahların eşitliği ilkesi, davanın taraflarının yargılama sırasında usul hükümleri yönünden eşit konumda bulunmasını, taraflardan birine dezavantaj diğerine avantaj sağlayacak kurallara yer vermeme esasını öngörmekte, diğer bir deyişle davanın tarafları arasında hakkaniyete uygun bir dengeyi varlığını gerekli kılmaktadır. Çelişmeli yargılama ilkesi ise taraflara, dosyaya giren görüşler ile diğer tarafça sunulan deliller hakkında bilgi sahibi olma ve karşı iddialarını sunma hususunda uygun olanakların sağlanması anlamına gelir.

Anayasa'nın 36. maddesinde, hak arama özgürlüğü için herhangi bir sınırlama nedeni öngörülmemiş olmakla birlikte, bunun hiçbir şekilde sınırlandırılması mümkün olmayan mutlak bir hak olduğu söylenemez. Özel sınırlama nedeni öngörülmemiş hakların da hakim doğasından kaynaklanan bazı sınırları bulunduğu kabul edilmektedir. Ayrıca, hakkı düzenleyen maddede herhangi bir sınırlama nedenine yer verilmemiş olsa da Anayasa'nın başka maddelerinde yer alan kurallara dayanarak bu hakların sınırlandırılması mümkün olabilir. Ancak, bu sınırlamalar Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan güvencelere aykırı olamaz. Anayasa'nın 13. maddesine göre temel hak ve özgürlüklere yönelik sınırlamalar, demokratik toplum düzeninin ve laik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamayacağı gibi hak ve özgürlüklerin özlerine de dokunamaz.

Dava konusu kurallarla, dava açma, temyiz yoluna başvurma ve temyize cevap verme sürelerinin kısaltılmasının hak arama özgürlüğüne müdahale niteliği taşıdığı açıktır. Ancak bu müdahalenin, ivedi yargılama usulüne tabi olan uyuşmazlıkların bir an evvel yargı mercileri önüne getirilerek karara bağlanmasına yönelik meşru bir amaca dayandığı anlaşılmaktadır.

İvedi yargılama usulüne tabi davalarda yargılama sürecinin hızlandırılması amacı da dikkate alındığında dava konusu kurallarda belirtilen dava açma, temyiz yoluna başvurma ve temyize cevap verme sürelerinin, dilekçelerin hazırlanması ve eklerinin temin edilmesini imkânsız kılacak veya büyük ölçüde güçleştirecek kadar kısa olmayıp dava ve cevap hakkının kullanımına ölçsüz bir sınırlama getirmemektedir.

olan söz konusu uyuşmazlıkların bu niteliğini hiç dikkate almamıştır. Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın 36. maddesinde hak arama özgürlüğü bakımından herhangi bir özel sınırlama nedeni öngörülmemiş olsa da, hakkın doğasından kaynaklanan bazı sınırları bulunduğunu, Anayasa'nın başka maddelerinde yer alan kurallara dayanarak bu hakkın sınırlandırılmasının mümkün olabileceğini, ancak bu sınırlamaların Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan güvencelere aykırı olamayacağını belirtmiştir. Yine Anayasa Mahkemesi başka bir kararında, Anayasa'nın tüm maddelerinin aynı etki ve değerde olduğundan ve aralarında bir üstünlük sıralaması bulunmadığından, uygulamada bunlardan birine öncelik tanımanın olanaklı olmadığını, bu nedenle, kimi zaman zorunlu olarak birlikte uygulanan iki Anayasa kuralından birinin, diğerinin sınırını oluşturabildiğini, Anayasa'nın 36. maddesinde hak arama özgürlüğü için herhangi bir sınırlama nedeni öngörülmemiş olsa da mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usullerinin kanunla düzenleneceğini öngören Anayasa'nın 142.maddesinin ve davaların mümkün olan süratle sonuçlandırılmasını ifade

Açıklanan nedenlerle, dava konusu kurallar Anayasa'nın 2., 13., 36. ve 125. maddelerine aykırı değildir. İptal istemlerinin reddi gerekir.” Bkz.AYM, E.2014/146, K.2015/31, 19.03.2015 (R.G., 13.06.2015, 29385);

Anayasa Mahkemesi başka bir kararında, vergi mahkemelerinde dava açma süresinin genel dava açma süresinden (altmış gün) farklı olarak otuz gün olarak öngörülmesini Anayasa'ya aykırı bulmamıştır. Anayasa Mahkemesi'nin söz konusu kararına göre “Anayasa'da, idari işlemlere karşı (vergi mahkemelerinde) açılacak davaların hangi sürede açılacağına ilişkin olarak herhangi bir düzenleme yer almamış, 142. maddede 'mahkemelerin kuruluşunun, görev ve yetkilerinin, işleyişlerinin ve yargılama usullerinin' yasa ile düzenleneceği belirtilerek konu yasa koyucunun takdirine bırakılmıştır. Bu nedenle, diğer davalarda olduğu gibi, vergi mahkemelerinde açılacak davalarda da dava açma süresini belirleme yetkisi, Anayasa'da belirlenen kurallara bağlı kalmak ve adalet, hakkaniyet ve kamu yararı ölçütlerini gözetmek koşuluyla yasa koyucunun takdirindedir..

2575 sayılı Danıştay Kanunu'nun 24. maddesinde, ilk derece mahkemesi olarak Danıştay'ın karara bağlayacağı idari davalar sayılmış, 2576 sayılı Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanun'un 5. maddesinde de idare mahkemelerinin genel görevli idari yargı yeri olduklarına işaret edilmiştir. Aynı Kanun'un 6. maddesinde ise, vergi mahkemelerinin, genel bütçeye, il özel idareleri, belediye ve köylere ait vergi, resim ve harçlar ile benzeri mali yükümler ve bunların zam ve cezaları ile tarifelere ilişkin davaları ve burada belirtilen konularda 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un uygulanmasına ilişkin davaları ve diğer kanunlarla verilen işleri çözümleneceği belirtilmiştir.

Yasakoyucu tarafından, Danıştay ve idare mahkemelerinin görevine giren konuların özellik ve nitelikleri ile vergi mahkemelerinin görevine giren konuların özellik ve niteliklerindeki farklılıklar ve kamu hizmetlerinin aksatılmadan yürütülebilmesi için vergilendirme işlemlerindeki kamu yararı gözetilerek, özel kanunlarında öngörülen süreler saklı olmak üzere, dava açma süresinin vergi mahkemelerinde 30 gün olarak öngörülmesi, Anayasa'nın 2., 5., 10., 36., 125. ve 142. maddelerine aykırı görülmemiştir. İtirazın reddi gerekir.” Bkz. AYM, E.2006/23, K.2010/27, 04.02.2010 (R.G., 02.12.2010, 27773)

eden 141.maddesinin, hak arama özgürlüğünün kapsamının belirlenmesinde gözetilmesi gerektiğini ileri sürmüştür^[30]. Anayasa Mahkemesi'nin bu görüşlerine katılmak mümkün değildir^[31]; çünkü temel hak ve özgürlükler ancak özel sınırlama sebeplerine dayanılarak sınırlandırılabilir. Aksi takdirde, özel sınırlama sebeplerinin hiçbir anlamı kalmaz ve bu sebepler bulunmasa bile, temel hak ve özgürlükler Anayasa'nın herhangi bir hükmüne dayandırılarak sınırlandırılabilir. Bu durumda Anayasa'da yer almayan sınırlama sebepleri yaratılmış olur ki, bu da Anayasa'ya tamamiyle aykırı olur.

İvedi yargılama usulü kapsamındaki davaların heyet halinde mi, yoksa tek hakimle mi görüleceği 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nda açıkça belirtilmemektedir. İdari yargıda genel kural, davaların heyet halinde görülmesidir. Tek hakimle görülecek davalar, uyuşmazlık miktarına göre 2576 sayılı Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanun'da açıkça belirtilmektedir^[32]. Kanun'da açık bir düzenleme olmadığından, ivedi yargılama usulünde de genel kural davaların heyet halinde görülmesidir. Ancak uyuşmazlık miktarına göre dava

[30] Bkz.AYM, E.2014/189, K.2015/32, 19.03.2015 (R.G., 21.05.2015, 29362)

[31] İlginçtir ki Anayasa Mahkemesi'nin, bu görüşleriyle tamamiyle çelişen, aksi yönde kararları da bulunmaktadır. Örneğin Anayasa Mahkemesi eski tarihli bir kararında, Devletin hak arama özgürlüğünü daraltan bütün sınırlamaları kaldırmasının ve bu yolla yargı denetimini yaygınlaştırarak adaletin gerçekleştirilmesini sağlamanın hukuk devleti ilkesine yer veren Anayasa'nın 2. maddesinin gereği olduğunu vurgulamıştır. Bkz. AYM, E.1995/27, K.1995/47, 21.09.1995 (R.G., 10.04.1996, 22607); Yine Anayasa Mahkemesi bir başka kararında, dava yoluyla hak arama özgürlüğünün, bir temel hak niteliği taşımasının ötesinde diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmasını ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden birisi olduğunu, Anayasa'nın dava hakkının düzenlendiği 36.maddesinde bu hakkın sınırlandırılması konusunda özel bir sınırlama nedenine yer verilmediği ve bu nedenle dava hakkının sınırlandırılmasının Anayasa'nın 36. maddesine aykırı olduğu yönünde karar vermiştir. Bkz.AYM, E.2001/5, K.2002/42, 28.03.2002 (R.G., 05.09.2002, 24867); Nihayet Anayasa Mahkemesi bir başka kararında Anayasa'da özel bir sınırlandırma nedeni öngörülmemiş olan hak arama özgürlüğünün itiraz konusu kuralla sınırlandırılmasının, Anayasa'nın 13.maddesine aykırı olduğunu belirtmiştir. Bkz.AYM, E.2003/7, K.2005/71, 18.10.2005, (R.G., 22.02.2006, 26088)

[32] 2576 sayılı Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanun

Tek hakimle çözümlenecek davalar:

Madde 7 – 1. (Değişik birinci fıkrâ: 8/6/2000–4577/3 md.) Uyuşmazlık miktarı yirmibeşbin Türk Lirasını aşmayan;

a) Konusu belli parayı içeren idari işlemlere karşı açılan iptal davaları,

b) Tam yargı davaları,

İdare mahkemesi hâkimlerinden biri tarafından çözümlenir.

tek hakimle de görülebilir. Bu bağlamda, Türkiye’de ivedi yargılama usulüne tabi olan davalar ile tabi olmayan davalar arasında bir fark yoktur. Her ikisinde de uyumsuzluk miktarı dikkate alınacaktır. Dolayısıyla Türkiye’de, Fransadan farklı olarak, ivedi yargılama usulünde tüm davaların tek hakimle görülmesi kuralı bulunmamaktadır. Fransa’da ivedi yargılama usulünde, davaların tek hakimle görülmesinin nedeni, ivedi yargılamanın gereği olarak davaların hızlı ve kısa bir sürede tamamlanmasının sağlanmasıdır^[33]. Fransa’da ivedi yargılama usulünde davalara idare mahkemesi ve istinaf mahkemesi başkanları veya bunların görevlendireceği en az iki yıldır görev yapmakta olan ve birinci derece hakim rütbesinde olan üyeler; Danıştay’ın görev alanına giren davalarda ise Danıştay Yargı Bölümü Başkanı (le président de la section du contentieux) veya onun görevlendireceği üye bakar (İdari Yargılama Kanunu-Code de la justice administrative L511-2). Aslında, Türkiye’de de ivedi yargılama usulüne tabi davaların tek hakimle görülmesi konusu tartışmaya açılmalıdır. Çünkü ivedi yargılamanın amacı davaların kısa sürede tamamlanmasıdır. Davaların tek hakimle görülmesi, bu amacın gerçekleşmesine yardımcı olacaktır. Fakat, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu’nda ivedi yargılama usulüne tabi uyumsuzluk konularına bakıldığında, bu konuların tek hakimle çözülmesi kolay olmayan karmaşık konular olduğu görülmektedir. Bu nedenle, ivedi yargılama usulünün kapsamı, davaların tek hakimle görülmesini mümkün kılacak şekilde yeniden düzenlenmelidir.

Fransa’da ivedi yargılama usulü, ivedilik koşulunun arandığı ve aranmadığı durumlar olmak üzere iki farklı şekilde uygulanmaktadır^[34]. Dikkat edilirse,

2. (Değişik: 8/6/2000-4577/3. md.) 6 ncı maddenin (a) ve (b) bentlerinde belirtilen uyumsuzluklardan kaynaklanan toplam değeri yirmibeşbin Türk Lirasını aşmayan davalar, vergi mahkemesi hâkimlerinden biri tarafından çözümlenir.

3. Bu tür davaların hakimler arasında dağılımına ilişkin esaslar, işlerde denge sağlanacak biçimde mahkeme başkanı tarafından önceden tespit edilir.

[33] Nitekim Fransa’da ivedi yargılama usulünde, yargılamanın hızlandırılması için, davaya bakan tek hakim tarafları dinlemeksizin, sadece dosya üzerinden karar verip vermeme konusunda takdir yetkisine sahiptir; diğer bir deyişle yargılamanın tamamen sözlü olarak yapılabilmesi de mümkündür. Bu durumda yazılı olan tek şey başvuru dilekçesi olacaktır. **BÜLBÜL**, s.92; **KAPLAN Gürsel**, “İdari Yargılama Hukukunda Sözlülük Usulü ve Tanık Dinlenebilmesi Hakkında Kısa Bir Değerlendirme” (İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Yıl: 13, Cilt: 13, Sayı: 1, s.33-46) <http://www.idare.gen.tr/kaplan-tanik.pdf> (Son erişim tarihi, 08.07.2014), s.11

[34] İvedilik koşulunun arandığı durumlar

1) *Askıcı ivmeli kararlar* (İdari işlemi askıya alan kararlar)

2) *Özgürlükçü ivmeli kararlar* (Temel hak ve özgürlüklerin idari yargıda etkili korunmasını hedef alan kararlar)

bu durumlar yargılamanın uzun sürmesini gerektirmeyecek, kısa zamanda karar verilebilecek karmaşık olmayan konulara ilişkindir. Fransa'da, ivedilik koşulunun arandığı durumlarda, Kanun'a göre hakim geçici tedbir niteliğinde kararlar verebilir; esas hakkında karar verme yetkisi yoktur ve kararını mümkün olan en kısa sürede vermesi gerekir (İdari Yargılama Kanunu-Code de la justice administrative L.511-1). Örneğin, hakim, haklı bir ivedilik durumunda, başvuru üzerine, bir kamu tüzelkişisinin veya kamu hizmeti yürütmekle görevlendirilmiş bir özel hukuk tüzel kişisinin, yetkilerini kullandıkları sırada ciddi ve açıkça hukuka aykırı müdahalede buldukları bir temel hak ve özgürlüğü korumak için gerekli tüm tedbirleri alabilir. Hakim bu kararını kırk sekiz saat içinde verir. (İdari Yargılama Kanunu-Code de la justice administrative L.521-2). Fransa'da ivedi yargılama usulünde, yargı kararlarına bakıldığında, somut olayın özelliklerine göre, sürelerin genellikle üç günden yirmi bir güne kadar değiştiği ve normal usule göre oldukça kısa tutulduğu görülmektedir^[35].

Oysa, Türkiye'de ivedi yargılama usulünde esas hakkında karar verilebilir; dava konusu işlem iptal edilebilir. Bu açıdan Türkiye'de idari yargıda, genel yargılama usulü ile ivedi yargılama usulü arasında hakimlerin yetkileri bakımından genel olarak bir fark olmayıp, tek fark süreler bakımındandır. Aslında, Türkiye'de de ivedi yargılama usulünün kapsamı belirlenirken, yargılamanın hızlandırılmasını sağlayacak ölçütler, tereddüte yer bırakmayacak şekilde belirlenmeli, özellikle temel hak ve özgürlüklerim korunması esas alınmalı ve daha hızlı karar alınabilmesi için basit konular seçilmeli ve hakim işin esasına ilişkin karar verme yetkisine sahip olmamalıdır.

İvedi yargılama usulünde, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 11.maddesi uygulanmaz. 11.maddeye göre, ilgililer tarafından idari dava açılmadan önce, idari işlemin kaldırılması, geri alınması değiştirilmesi veya yeni

3) *Koruyucu ivmeli kararlar* (Koruyucu nitelikte önlemler içeren kararlar)

İvedilik koşulunun aranmadığı durumlar

- 1) *Saptayıcı ivmeli kararlar* (Maddi olayın bir bilirkişi tarafından saptanmasına ilişkin kararlar)
- 2) *Araştırmacı ivmeli kararlar* (Maddi olayların kapsamlı şekilde araştırılmasıyla ilgili kararlar)
- 3) *Ön ödemeli ivmeli kararlar* (İdareden alacaklı olanlara dava açmadan veya davanın sonucu beklenmeden belli bir miktar ödeme yapılmasına imkan veren kararlar)

Bkz.**BÜLBÜL**, s.65 vd.; **SANCAKDAR**, s.118 vd.; **BROWN Lionel Neville/ BELL John**, French Administrative Law, Fifth Edition, Oxford University Press, New York 2003, s.119-120

[35] **BÜLBÜL**, s.90

bir işlem yapılması üst makamdan, üst makam yoksa işlemi yapmış olan makamdan, idari dava açma süresi içinde istenebilir ve bu başvuruda, işlemeye başlamış olan idari dava açma süresini durdurur. Bu madde kapsamında yapılan idari başvuru, zorunlu bir başvuru yolu değildir. İlgili, bu yola başvurmadan da, idari yargıda dava açabilir. Burada amaç, idare ile ilgili arasındaki uyuşmazlığın dava açılmadan çözüme kavuşturulmasıdır. İvedi yargılama usulünde ise, böyle bir idari başvuru dava açma süresini durdurmayacağından, ilgilinin idareye başvurmadan doğrudan doğruya dava açması gerekmektedir. Bu durumda, idare ile ilgili arasındaki uyuşmazlığın dava açılmadan çözümlenebilme ihtimali ortadan kalkmakta ve uyuşmazlığın çözümlenebilmesi için ilgilinin mutlaka idari yargıda dava açması zorunlu hale gelmektedir. İvedi yargılama usulüne tabi olmayan davalarda ilgililere bu hak tanınmışken, ivedi yargılama usulüne tabi davalarda bu hakkın tanınmaması Anayasa'nın 10.maddesinde düzenlenen eşitlik ilkesine de aykırıdır. Halbuki günümüzde, uyuşmazlıkların daha kısa sürede çözüme kavuşturulması ve mahkemelerin iş yükünün azaltılması gibi bazı amaçlarla, gerek ulusal, gerekse uluslararası düzeyde "alternatif uyuşmazlık çözüm yolları"nın önemi gitgide artmakta, uyuşmazlıkların mahkemelerin önüne gitmeden sonuçlandırılması hedeflenmektedir^[36]. Böyle bir ortamda,

[36] Örneğin, 26.09.2011 tarihli ve 659 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin "idari uyuşmazlıkların sulh yoluyla halli"ni düzenleyen 12.maddesiyle, idari işlem ve eylemlerden dolayı zarar görenlere, dava açmadan önce idareye başvurarak, uğranılan zararın sulh yoluyla giderilmesini talep etme hakkı düzenlenmiştir:

26.09.2011 tarihli ve 659 sayılı Genel Bütçe Kapsamındaki Kamu İdareleri ve Özel Bütçeli İdarelerde Hukuk Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Kanun Hükmünde Kararname

İdari uyuşmazlıkların sulh yoluyla halli ve vazgeçme yetkileri

Madde 12/1: *İdari işlemler dolayısıyla haklarının ihlal edildiğini iddia edenler idareye başvurarak, uğramış oldukları zararın sulh yoluyla giderilmesini dava açma süresi içinde isteyebilirler. İdari eylemler nedeniyle hakları ihlal edilenlerce, idari dava açmadan önce 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 13 üncü maddesinin birinci fıkrası uyarınca yapılan başvurular da sulh başvurusu olarak kabul edilir ve bu maddede yer alan hükümler çerçevesinde incelenir.*

Doktrinde de idari yargıda alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının gerekliliği dile getirilmektedir: "İdari yargının etkinliğinin sağlanmasına yönelik olarak, uyuşmazlıkların adil bir şekilde ve gecikmeksizin çözüme kavuşturulması gerekmektedir. Uyuşmazlıkların doğru tespit edilmesi ve adil bir çözüm üretilmesi ve bu çözümün zamanında gerçekleştirilmesi zorunluluğuna yönelik olarak, yeni çözüm önerilerinin getirilmesi kaçınılmazdır. Bu doğrultuda idari yargının iş yükünün azaltılmasına ve çözüm süresinin kısaltılmasına yönelik olarak yapılmakta olan İstinaf Sisteminin kurulmasına yönelik çalışmalara ek olarak, soruna etkin bir müdahale getirecek alternatif çözüm yolu önerilerinin de gündeme alınması gerekmektedir." **ÇOLAK Nusret İlker**, "İdari Uyuşmazlıklarda Alternatif Çözüm Yolu Olarak İdari Uzlaştırma Kurulları", <http://www.ilkercolak.com.tr/idari-uyusmazliklarda-alternatif-cozum-yolu-olarak-idari-uzlastirma-kurullari/> (Son erişim tarihi, 17.02.2015)

kanunumuzda mevcut olan bir alternatif uyuşmazlık çözüm yönteminin, ivedi yargılama yapılması amacıyla da olsa, bazı idari davalar için etkisiz hale getirilmesi yerinde olmamıştır. Kanun koyucunun bu düzenlemeyi yapmasının nedeni, İYUK md.11 kapsamında yapılacak idari başvurunun dava açma süresini durdurması nedeniyle yargılamanın uzayacağı düşüncesi olabilir. Ancak tam tersine, bu başvuru yoluyla, uyuşmazlığın hiç yargı yoluna gitmeme olasılığı da vardır. Dolayısıyla, ivedi yargılama usulü kapsamında, bir ihtiyari idari başvuru yolunun ortadan kaldırılmasının, yargılamanın hızlandırılması bakımından herhangi pratik faydası bulunmamaktadır. İlgili, vakit kaybedeceğini düşünüyor ve doğrudan doğruya dava açmak istiyorsa, zaten bu yola başvurmak zorunda da değildir. Anayasa Mahkemesi'nin bu konudaki görüşü ise tamamen farklıdır. Anayasa Mahkemesi'ne göre, İYUK md.11 kapsamında idareye yapılan başvurular, uyuşmazlığın yargı mercii önüne getirilmesini geciktirmektedir; yargılamanın hızlandırılması amacıyla kamu yararı gözetilerek İYUK md.11 kapsamında yapılan bu başvuruların dava açma süresini durdurmayacağına ilişkin düzenleme yapılması kanun koyucunun takdir yetkisi kapsamındadır^[37]. Ayrıca Anayasa Mahkemesi, söz konusu düzenlemenin, ilgililerin haklarında tesis edilen işleme karşı idareye başvuru hakkını ortadan kaldırmadığını ileri sürmektedir.

Nitekim Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin "İdari Makamlar ile Özel Kişiler Arasındaki Dava Alternatifleri" Konusundaki Rec(2001) 9 Sayılı Tavsiye Kararı'nda da, üye devlet hükümetlerinin, kendi mevzuatlarında ve uygulamalarında, bu tavsiyenin ekinde yer alan iyi uygulama ilkelerine uymak suretiyle, idari makamlar ile özel kişi taraflar arasındaki uyuşmazlıkların çözümünde alternatif yolların kullanımını teşvik etmeleri tavsiye edilmektedir.

http://www.anayasa.gov.tr/files/insan_haklari_mahkemesi/bakanlar_komitesi/CMRec20019TRAlternativestoLitigationAdministrative.pdf (Son erişim tarihi, 17.02.2015)

- [37] "İlgililerin haklarında tesis edilen işleme karşı idareye başvurmaları ve bu başvurunun olumsuz şekilde sonuçlanması, uyuşmazlığın yargı mercii önüne getirilmesini belli bir süre geciktirmektedir. Kanun koyucunun bu durumu dikkate alarak ivedi yargılama usulüne tabi olan işlemlerden doğan uyuşmazlıkların bir an evvel yargı mercileri önüne getirilerek çözümlenmesi amacıyla, bu işlemlere karşı ilgililerin dava açmadan önce idareye yaptıkları başvurunun dava açma süresini durdurmayacağına öngören kuralı ihdas ettiği anlaşılmaktadır.

İvedi yargılama usulüne tabi olan işlemlerden kaynaklanan uyuşmazlıkların bir an evvel yargı mercileri önüne getirilerek çözümlenmesi amacıyla kamu yararı gözetilerek, bu işlemlere karşı dava açılmadan önce idareye yapılan başvuruların dava açma süresini durdurmayacağına yönelik kural kanun koyucunun takdir yetkisi kapsamındadır. Ayrıca dava konusu kural, ilgililerin haklarında tesis edilen işleme karşı idareye başvuru hakkını ortadan kaldırmadığı gibi dava açma hakkına yönelik herhangi bir sınırlama da getirmemektedir.

Açıklanan nedenlerle, dava konusu kural Anayasa'nın 2., ve 36. maddelerine aykırı değildir. İptal isteminin reddi gerekir." Bkz.AYM, E.2014/146, K.2015/31, 19.03.2015 (R.G., 13.06.2015, 29385)

Ancak, idareye başvuru hakkı ortadan kaldırılmasa bile, bu başvurunun dava açma süresini durdurulmaması, başvuru hakkını etkisiz hale getirmektedir.

İvedi yargılama usulünde, *yedi gün* içinde ilk incelemenin yapılarak dava dilekçesi ile eklerinin tebliğe çıkarılması gerekmektedir (2577 sayılı İYUK md.20/A/2-c) . Oysa genel yargılama usulünde, ilk inceleme süresi *on beş gündür* (İYUK md.14/4). İş yükü çok fazla olan mahkemelerde ilk incelemenin yedi gün içinde sağlıklı bir şekilde yapılabilmesi kolay değildir. Ancak ilk incelemenin yedi gün içinde yapılamaması durumunda, bunun bir yaptırımını da yoktur. Bu süre mahkemelere yönelik düzenleyici bir süredir. Ayrıca, ivedi yargılama usulünde dosyanın tekemmülünden sonra karar verme süresi de kısa tutulmuştur. İdari yargıda genel yargılama usulünde, davaların dosyanın tekemmül tarihinden itibaren en geç altı ay içinde sonuçlandırılması gerekirken^[38], ivedi yargılama usulünde bu süre *bir aydır*. Ara kararı verilmesi, keşif, bilirkişi incelemesi ya da duruşma yapılması gibi işlemler ivedilikle sonuçlandırılır. (İYUK md. 20/A/2-f) Ancak, mahkemelerin bu süreye uymaması durumunda, herhangi bir yaptırım öngörülmediğinden, bu sürenin düzenleyici bir süre olduğunu söyleyebiliriz. Zaten, ağır iş yükü olan mahkemelerin, ivedi yargılama usulü kapsamındaki karmaşık konulara ilişkin davalarda, bu kadar kısa süre içinde, sağlıklı bir şekilde karar vermeleri de beklenemez. Anayasa Mahkemesi de bir kararında bu sürelerin hak düşürücü süreler olmadığını, düzenleyici nitelikte süreler olduğunu, makul sürede yargılanma ilkesine uygun olarak bu süreleri belirlemenin Anayasa'nın 142.maddesi gereğince kanun koyucunun takdir yetkisinde olduğunu belirtmektedir^[39].

[38] **2577 sayılı İYUK md.20/5:** *Danıştay, bölge idare, idare ve vergi mahkemelerinde dosyalar, bu Kanun ve diğer kanunlarda belirtilen öncelik veya ivedilik durumları ile Danıştay için Başkanlar Kurulunca; diğer mahkemeler için Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'na konu itibariyle tespit edilip Resmi Gazete'de ilan edilecek öncelikli işler gözönünde bulundurulmak suretiyle geliş tarihlerine göre incelenir ve tekemmül ettikleri sıra dahilinde bir karara bağlanır. Bunların dışında kalan dosyalar ise tekemmül ettikleri sıraya göre ve tekemmül tarihinden itibaren **en geç altı ay içinde** sonuçlandırılır.*

[39] *"Anayasa'nın 141. maddesinde, 'Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması yargının görevidir.' denilmek suretiyle davaların makul bir süre içinde bitirilmesi gerekliliği açıkça ifade edilmiştir. Bu ilke gereğince Devlet, yargılamaların gereksiz yere uzamasını engelleyecek etkin tedbirler almak zorundadır. Bu bağlamda, hukuk sisteminin ve özellikle yargılama usulünün, yargılamaların makul süre içerisinde bitirilmesini olanaklı kılabilecek şekilde düzenlenmesi ve davaların nedensiz olarak uzamasına yol açacak usul kurallarına yer verilmemesi makul sürede yargılanma ilkesinin bir gereğidir. Ancak bu amaçla alınacak kanuni tedbirlerin yargılama sonucunda işin esasına yönelik adil ve hakkaniyete uygun bir karar verilmesine engel oluşturulmaması gerektiği de tartışmasızdır. Bu ilkelere uygun olmak kaydıyla yargılama yöntemini belirlemek ise Anayasa'nın 142. maddesi gereğince kanun koyucunun takdir yetkisindedir.*

2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu md.16 uyarınca, davacının dava dilekçesi ile cevaba cevap dilekçesi, davalının ise “birinci savunma” ve “ikinci savunma” dilekçesi olmak üzere, ikişer dilekçe verme hakları mevcuttur. Diğer bir deyişle, idari yargıda, genel yargılama usulünde replik-düplik aşaması mevcuttur. İvedi yargılama usulünde ise replik-düplik aşaması bulunmamaktadır. 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu md.20/A-2-d’de savunmanın verilmesi veya savunma verme süresinin geçmesiyle dosyanın tekemmül etmiş sayılacağı düzenlenmektedir. Dolayısıyla, ivedi yargılama usulünde tarafların birer dilekçe (dava dilekçesi-savunma dilekçesi) sunma hakları mevcuttur. İvedi yargılama usulü kapsamı dışındaki davalarda replik-düplik aşamasının olması, ancak ivedi yargılama usulüne tabi davalarda olmaması, Anayasa’nın 10.maddesinde düzenlenen eşitlik ilkesine aykırıdır. Aynı zamanda tarafların verilen dilekçelerdeki iddialara cevap verme haklarının bulunmaması da, hak arama özgürlüğünün ihlali niteliğinde olup, Anayasa’nın 36.maddesine aykırılık teşkil etmektedir^[40]. Oysa Anayasa Mahkemesi’ne göre yargılama sürecinin hızlandırılması amacıyla cevaba cevap ve ikinci cevap aşamalarının kaldırılarak taraflara birer dilekçe ile iddia ve savunma hakkı tanınması, kanun koyucunun takdir yetkisi kapsamında olup, resen araştırma ilkesinin varlığı da dikkate alındığında hak arama özgürlüğünü imkânsız kılacak veya büyük ölçüde güçleştirecek nitelikte değildir^[41]. Kanımızca, bu yolla hak arama özgürlüğü büyük ölçüde sınırlandırılmaktadır ve resen araştırma ilkesinin varlığı bu sınırlandırılmayı haklı göstermemektedir. Anayasa Mahkemesi söz konusu kararında, yargılamanın

Dava konusu kurullarla Danıştay ve ilk derece mahkemeleri, yargısal işlemleri belirli bir süre içerisinde yerine getirmekle yükümlü tutulmakta, ayrıca Danıştay’a temyiz incelemesi aşamasında gerekli inceleme ve tahkikatı yaparak esas hakkında karar verme yetkisi tanınmaktadır. Böylece, ivedi yargılama usulüne tabi davaların yargı mercileri tarafından kısa sürede karara bağlanarak kesin hükümle sonuçlandırılması öngörülmektedir.

Dava konusu kurullarda yer alan süreler, hak düşürücü değil, düzenleyici nitelikte olup yargı mercilerinin ivedi yargılama usulüne tabi davaları hızlı bir şekilde sonuçlandırmaları amacına yöneliktir. Yargı mercilerinin belirtilen süreler içerisinde yargısal işlemleri yerine getirmemesi taraflar açısından herhangi bir hak kaybına neden olmamaktadır. Bu itibarla, ivedi yargılama usulüne tabi olan davaların, yargı mercileri tarafından kısa sürede sonuçlandırılması amacıyla kamu yararı gözetilerek ihdas edilen dava konusu kurullar kanun koyucunun takdir yetkisi kapsamında olup adil yargılanma hakkını zedelediği gibi davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasını öngören Anayasa’nın 141. maddesiyle de uyumludur. Açıklanan nedenlerle, dava konusu kurullar Anayasa’nın 2. ve 36. maddelerine aykırı değildir. İptal istemlerinin reddi gerekir.”_Bkz.AYM, E.2014/146, K.2015/31, 19.03.2015 (R.G., 13.06.2015, 29385)

[40] SANKAKDAR, s.198

[41] Bkz.AYM, E.2014/146, K.2015/31, 19.03.2015 (R.G., 13.06.2015, 29385)

hızlandırılması amacına vurgu yapmakta ve bu amaç doğrultusunda kanun koyucunun neredeyse sınırsız bir takdir yetkisi olduğunu kabul ederek eşitlik ilkesini ve hak arama özgürlüğünü gözardı etmektedir.

İdari yargıda genel yargılama usulünde otuz gün olan savunma süresi, ivedi yargılama usulünde *on beş gün* olarak belirlenmiştir (İYUK md.20/A/2-d)). Bu on beş günlük süre bir defaya mahsus olmak üzere en fazla *on beş gün* uzatılabilir. Savunmanın verilmesi veya savunma verme süresinin geçmesiyle dosya tekemmül etmiş sayılır. Anayasa Mahkemesi, ivedi yargılama usulünde savunma süresinin genel yargılama usulüne göre daha kısa tutulmasını Anayasa'ya aykırı bulmuştur^[42]. Anayasa Mahkemesi söz konusu kararında, ivedi yargılama usulüne tabi olan işlemleri tesis eden idari makamların, kural olarak bu işlemlere karşı açılacak davaların çözümünde gerekli bilgi ve belgeleri bünyelerinde bulundurmalarını ve ayrıca resen araştırma ilkesinin varlığını gerekçe olarak göstermiştir. Diğer taraftan, genel yargılama usulünde 2577 sayılı İYUK md.16/3 uyarınca,

[42] “*Dava konusu bendin birinci cümlesinde, ivedi yargılama usulünde, savunma dilekçesi verme süresi onbeş günle sınırlandırılmış, bu sürenin bir defaya mahsus olmak üzere en fazla onbeş gün uzatılabileceği hüküm altına alınmıştır.*

İdari eylem ve işlemlerin nihai hedefi kamu hizmetinin iyi bir şekilde yürütülmesi suretiyle kamu yararının gerçekleştirilmesidir. İdari eylem ve işlemlere karşı açılan davalarda idareler esas itibarıyla kamunun menfaatini savunmaktadır. Dolayısıyla, bu davalarda kamu menfaatlerini savunabilmesi için idarelerin yeterli imkânlarla donatılması gerekmektedir. Bu bakımdan, uyumsuzluğun çözümüne yönelik bilgi ve belgelerin sunulabilmesi, maddi ve hukuki olgulara ilişkin açıklamalarda bulunabilmesi için idarelere yeterli ölçüde savunma imkânı tanınması kamu yararı ve hukuk devleti ilkesinin gereğidir.

İvedi yargılama usulüne tabi olan işlemleri tesis eden idari makamların, kural olarak bu işlemlere karşı açılacak davaların çözümünde gerekli bilgi ve belgeleri bünyelerinde bulundurdukları ve bu bilgileri hukuki yönden savunma dilekçesine dönüştürecek uzman personele sahip olmaları gerektiği gözetildiğinde, savunma dilekçelerini sunabilmeleri için öngörülen on beş günlük sürenin yeterli ve makul olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Ayrıca davanın niteliğine göre sürenin yetersiz kalması durumunda savunma verme süresi on beş gün süreyle uzatılabilmektedir. Kaldı ki, idari yargı mercileri idarenin savunma dilekçesinde ileri sürdüğü hususlarla bağlı olmayıp resen araştırma ilkesi uyarınca uyumsuzluğun çözümü için gerekli gördüğü her türlü incelemeyi kendiliğinden yapma yetkisinde de sahiptir.

Bu itibarla, ivedi yargılama usulüne tabi davaların bir an evvel sonuçlandırılması amacıyla kamu yararı gözetilerek savunma verme süresinin onbeş günle sınırlandırılması kanun koyucunun takdir yetkisinde olup kuralda hukuk devleti ilkesi ile çelişen bir yön bulunmamaktadır.

Açıklanan nedenlerle, dava konusu kural Anayasa'nın 2. maddesine aykırı değildir. İptal isteminin reddi gerekir.

Kuralın Anayasa'nın 36. ve 125. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.” Bkz.AYM, E.2014/146, K.2015/31, 19.03.2015 (R.G., 13.06.2015, 29385)

haklı sebeplerin bulunması halinde, taraflardan birinin isteği üzerine savunma süresinin bir defaya mahsus olmak üzere uzatılabileceği belirtilmektedir^[43]. Oysa ivedi yargılama usulünü düzenleyen 20/A maddesinde “haklı sebeplerin bulunması” ve “taraflardan birinin istemi” koşulları bulunmamaktadır. Söz konusu düzenleme, bu koşullar aranmadan idarenin uzatma talebinde bulunabileceği anlamına mı gelmektedir, yoksa bu sürenin uzatılması tamamıyla mahkemelerin takdirine mi bırakılmaktadır? 2577 sayılı İYUK md.20/A’da bu açık değildir.

İvedi yargılama usulünün bir başka özelliği ise, yürütmenin durdurulması talebine ilişkin kararlara karşı itiraz edilememesidir (md.20/A, fıkra 2/e). Mahkemenin yürütmenin durdurulması talebi üzerine verdiği kararlar kesindir. Oysa, genel yargılama usulünde, yürütmenin durdurulması talebi üzerine verilen kararlara karşı tarafların itiraz etme hakkı bulunmaktadır (İYUK md.27/7). Bu durumda, idari yargıda görülen bazı davalarda yürütmenin durdurulması talebi üzerine verilen kararlara itiraz edilebilirken, bazı davalarda bu itiraz hakkı tanınmamaktadır. Oysa yürütmenin durdurulması talebi üzerine verilen kararlar belli bir hukuksal duruma son veren ya da son vermeyi reddeden kararlardır ve gerekçeli yazılmaları zorunludur; diğer bir deyişle bu kararlar tıpkı bir iptal hükmü gibi ilgili üzerinde hukuki bir etki (idari işlemin uygulanmaya devam etmesi ya da askıya alınması) yaratırlar^[44]. Bu nedenle, söz konusu kararlar işlevsel bakımdan ara karar boyutunu aşmakta ve neredeyse “dava içinde dava” gibi bir sonuç doğurmaktadır^[45]. Dolayısıyla, itiraz hakkının kaldırılması, hak arama özgürlüğünün sınırlandırılması niteliğindedir.

[43] 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu md.16/3: *Taraflar, yapılacak tebliğlere karşı, tebliğ tarihinden itibaren otuz gün içinde cevap verebilirler. Bu süre, ancak haklı sebeplerin bulunması halinde, taraflardan birinin isteği üzerine görevli mahkeme kararı ile otuz günü geçmemek ve bir defaya mahsus olmak üzere uzatılabilir. Sürenin geçmesinden sonra yapılan uzatma talepleri kabul edilmez.*

[44] ÖZAY İl Han, “Kendine Özgü Bir Hukuk Devleti”, I.Ulusal İdare Hukuku Kongresi, Birinci Kitap: İdari Yargı, (1-4 Mayıs 1990, Ankara), Danıştay Yayınları, Ankara 1991, s.123

[45] “İtalya’da bazı yasal düzenlemelerin o konuda yürütmenin durdurulması istemlerine ilişkin kararlara karşı itiraz yolunu kapatan hükümler öngörmeleri karşısında da, yine aynı Devlet Şurası, Anayasa’ya aykırılık iddiası ile sorunu 22 Aralık 1978 tarihli bir kararıyla Anayasa Mahkemesi önüne götürmüştür. Yüce Mahkeme de, daha önce 19 Aralık 1974 tarihinde vermiş bulunduğu 284 sayılı kararda yer alan ilkeyi tekrarlayarak, bu alandaki sınırlamaların vatandaşların kamu yönetimi karşısında korunma hakları, idarenin iyi işleyişi ve eşitlik ilkesi ile bağdaşmadığını vurgulamıştır.” Bkz.ÖZAY, s.123; Fransa’da da yürütmenin durdurulmasına ilişkin kararlara karşı istinaf yoluna gidilebilmektedir; diğer bir deyişle idare mahkemelerinin verdiği bu kararlar, Fransız Danıştay’ı önüne istinaf yolu ile götürülebilmektedir. Bkz.OYTAN Muammer, Danıştay’da Görülen Davalarda Yürütmenin Durdurulması, Ankara 1973, s.34; ASLAN Zehreddedin, İdari Yargıda Yürütmenin Durdurulması, 2.Basım, Alfa Yayınları, İstanbul 2001, s.69

Oysa, Anayasa'nın 36.maddesinde hak arama özgürlüğüne ilişkin sınırlama sebepleri düzenlenmemiştir. Anayasa'nın 13.maddesinde ise, temel hak ve hürriyetlerin özüne dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak, kanunla sınırlanabileceği düzenlenmektedir. Bu düzenlemenin tersinden, bir temel hak ve özgürlüğün düzenlendiği Anayasa maddesinde özel sınırlama sebebi belirtilmemişse, bu temel hak ve özgürlüğün sınırlanamayacağı anlamı çıkmaktadır^[46]. Anayasa'nın 36. maddesinde sınırlama sebepleri belirtilmediğine göre, hak arama özgürlüğünün sınırlandırılması da mümkün görünmemektedir^[47]. Bu nedenle, yürütmenin durdurulması talebine ilişkin kararlara itiraz hakkının kaldırılması, Anayasa'nın 10., 13., 36. ve hukuk devletini düzenleyen 2.maddesine aykırılık teşkil etmektedir. Anayasa Mahkemesi'ne göre ise, "*Anayasa'da yürütmenin durdurulması müessesesine yer verilmekle birlikte yürütmenin durdurulması istemi hakkında verilen kararlara karşı itiraz yolu öngörülmesini zorunlu kılan herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Bu nedenle, yürütmenin durdurulması kararına karşı itiraz yoluna başvuru hakkı tanınıp tanınmaması kanun koyucunun takdir yetkisindedir. Yürütmenin durdurulmasına itiraz üzerine verilen kararlar yürütmenin durdurulması kararı gibi ara kararı niteliğinde olduğundan, davanın esası hakkında verilecek karar yönünden herhangi bir bağlayıcılığı yoktur. İvedi yargılama usulündeki esas amaç yargılamanın en kısa süre içerisinde kesin hükümle sonuçlandırılmasını sağlamaktır. Kanun koyucunun da belirtilen amaç çerçevesinde, ivedi yargılama usulüne tabi davalarda yürütmenin durdurulmasına ilişkin kararlara karşı itiraz yolunu kaldırdığı anlaşılmaktadır. Bu itibarla, ivedi yargılama usulüne tabi davalarda yargılama sürecinin hızlandırılmasına yönelik olarak yürütmenin durdurulmasına*

[46] **GÖZLER Kemal**, Anayasa Hukukuna Giriş, 21.Baskı, Ekin Yayınları, Bursa 2013, s.221

[47] Oysa Anayasa Mahkemesi, hak arama özgürlüğünün, özel sınırlama sebepleri bulunmamasına rağmen sınırlanabileceği görüşündedir. Anayasa Mahkemesi'ne göre özel sınırlama sebebi öngörülmemiş hakların da doğasından kaynaklanan bazı sınırları bulunmaktadır ve Anayasa'nın başka maddelerinde yer alan kurallara dayanarak bu hakların sınırlandırılması mümkündür, ancak bu sınırlamalar Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan güvencelere aykırı olamaz. Bkz.AYM, E.2014/146, K.2015/31, 19.03.2015 (R.G., 13.06.2015, 29385); Yine Anayasa Mahkemesi başka bir kararında, Anayasa'nın tüm maddelerinin aynı etki ve değerde olduğundan ve aralarında bir üstünlük sıralaması bulunmadığından, uygulamada bunlardan birine öncelik tanımanın olanaklı olmadığını, bu nedenle, kimi zaman zorunlu olarak birlikte uygulanan iki Anayasa kuralından birinin, diğerinin sınırını oluşturabildiğini, Anayasa'nın 36. maddesinde hak arama özgürlüğü için herhangi bir sınırlama nedeni öngörülmemiş olsa da mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usullerinin kanunla düzenleneceğini öngören Anayasa'nın 142.maddesinin ve davaların mümkün olan süratle sonuçlandırılmasını ifade eden 141. maddesinin, hak arama özgürlüğünün kapsamının belirlenmesinde gözetilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bkz.AYM, E.2014/189, K.2015/32, 19.03.2015 (R.G., 21.05.2015, 29362) Anayasa Mahkemesi söz konusu kararlarında Anayasada yer almayan sınırlama sebepleri yaratmaktadır.

ilişkin kararlara karşı itiraz yolunun ortadan kaldırılması, kanun koyucunun takdir yetkisi kapsamında olup, yürütmenin durdurulmasına ilişkin kararın tekrar gözden geçirilmesini sağlayan itiraz yolunun kaldırılmış olmasının adil yargılanma hakkını zedeleyen bir yönü bulunmamaktadır. Açıklanan nedenlerle, dava konusu kural Anayasa'nın 2., 36. ve 125. maddelerine aykırı değildir. İptal isteminin reddi gerekir.^[48] Anayasa Mahkemesi bu kararında, itiraz üzerine verilen kararların ara karar niteliğinde olduğuna ve davanın esası hakkında verilecek karar yönünden bağlayıcılığı bulunmadığına vurgu yapmaktadır. Oysa bu kararlar da yürütmenin durdurulması talebi üzerine verilen kararlar gibi ara karar niteliğinde de olsa, ilgili üzerinde hukuki sonuç doğurmaktadır^[49]. İtiraz yoluyla belki de ilgilinin telafi edilemeyecek bir zararı önlenebileceği gibi, itiraz üzerine verilen kararlarda gösterilen gerekçe ve hukuki sebepler, davayı esastan çözümleyecek mahkemeye yol göstererek uyuşmazlığın esastan çözümlenmesine de yardımcı olabilir^[50]. Anayasa Mahkemesi esas amacın yargılamanın en kısa sürede kesin hükümle sonuçlandırılması olduğunu ileri sürerek, bu amaç uğruna kanun koyucunun neredeyse sınırsız bir takdir yetkisine sahip olduğunu ileri sürmektedir. Anayasa'nın yürütmenin durdurulmasını düzenleyen 125.maddesinde, yürütmenin durdurulması istemi hakkında verilen kararlara karşı itiraz yolu öngörülmesini zorunlu kılan bir düzenleme bulunmaması, kanun koyucunun sınırsız bir takdir yetkisinin bulunduğu ve hak arama özgürlüğünü keyfi bir şekilde sınırlayabileceği anlamına gelemmez. Dolayısıyla, Anayasa Mahkemesi'nin bu kararına katılmak mümkün değildir.

İvedi yargılama usulüne tabi olan davalarda istinaf yoluna başvurulamaz (İYUK md.45/8). Bu davalarda istinaf yoluna başvurmak mümkün olmadığından, doğrudan doğruya temyiz yoluna gidilecektir. Anayasa Mahkemesi, ivedi yargılama usulüne tabi davalarda sadece temyiz yolunun öngörülmesini ve istinaf yoluna başvuru hakkının tanınmamasını adil yargılanma ilkesine ve Anayasa'ya aykırı bulmamaktadır^[51]. Kanımızca, bu tür davalarda istinaf

[48] Bkz.AYM, E.2014/146, K.2015/31, 19.03.2015 (R.G., 13.06.2015, 29385)

[49] Nitekim Anayasa Mahkemesi'nin eski tarihli bir kararına göre "Yürütmeyi durdurma ile ilgili olarak verilen kararları itiraz üzerine inceleyen mahkemenin verdiği kararlar da, sonuçları ve etkileri itibarıyla ilk verilen kararlar gibidir." Bkz.AYM, E.1990/20, K.1991/17, 21.06.1991, (R.G., 30.09.1992, 21361)

[50] **ASLAN**, s.78

[51] "2577 sayılı Kanun'un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrasında, idare ve vergi mahkemelerinin kararlarına karşı, başka kanunlarda aksine hüküm bulursa dahi, mahkemenin bulunduğu yargı çevresindeki bölge idare mahkemesine kararın tebliğinden itibaren otuz gün içinde istinaf yoluna başvuruda bulunulabileceği belirtilmiş; dava konusu (8) numaralı fıkrasında ise ivedi yargılama usulüne tabi olan davalarda istinaf yoluna başvurulamayacağı hüküm altına alınmıştır.

yolunun öngörülmemesi, ancak idari yargıda genel yargılama usulüne tabi diğer davalarda bu hakkın tanınması, hem Anayasa'nın eşitlik ilkesini düzenleyen 2.maddesine hem de hak arama özgürlüğünü düzenleyen 36.maddesine aykırılık teşkil etmektedir. Oysa, yargılamanın hızlandırılması ile adil yargılanma hakkı arasında makul bir dengenin kurulması ve ölçülülük ilkesine uyulması çok önemlidir. Yargılamanın hızlandırılması amacıyla getirilecek her türlü sınırlamanın meşru görülmesi mümkün değildir.

İvedi yargılama usulünde temyiz süresi, diğer davalardan farklı olarak, otuz gün yerine on beş gün olarak belirlenmiştir (İYUK md.20/A/2-g). Genel yargılama usulünde otuz gün olan temyiz dilekçelerine cevap verme süresi ise, bu usulde on beş gün olarak belirlenmiştir (İYUK md.20/A/2-ı). Anayasa Mahkemesi, temyiz yoluna başvurma ve temyiz dilekçelerine cevap verme sürelerinin kısaltılmasını Anayasa'ya aykırı bulmamıştır^[52]. Anayasa Mahkemesi'nin bu konudaki gerekçesi, dava açma süresinin kısaltılmasına ilişkin gerekçesi ile aynıdır^[53].

Temyiz dilekçeleri üç gün içinde incelenir ve tebliğe çıkarılır (İYUK md.20/A/2-h). Mahkemelerin ağır iş yükü dikkate alındığında, temyiz dilekçesinin üç gün içinde incelenmesinin uygulamada mümkün olup olamayacağı tartışmalıdır.

Kanun yoluna başvurma hakkı, Anayasa'nın 36. maddesiyle güvence altına alınan hak arama hürriyeti ve adil yargılanma hakkı kapsamında olmakla birlikte bu hak her uyumsuzluğun zorunlu olarak iki ya da üç dereceli yargılamaya tabi olmasını gerektirmemektedir. Buna göre, kanun koyucu, uyumsuzlukların niteliklerini gözeterek, Anayasa'daki yargı ile ilgili temel ilkelere ve güvencelere aykırı olmamak şartı ile yargı yerlerince verilecek kararlara karşı başvurulacak kanun yollarını belirleme konusunda takdir yetkisine sahiptir.

Kanun koyucunun ivedi yargılama usulüne tabi davalarda yargılama sürecini hızlandırmak amacıyla farklı bir kanun yolu sistemi öngördüğü anlaşılmaktadır. Bu bağlamda, ivedi yargılama usulüne tabi davalarda istinaf yoluna başvuru hakkı kaldırılarak doğrudan temyiz yoluna başvuru usulü getirilmiş, temyiz incelemesinde de Danıştay'a istinaf yolundakine benzer şekilde denetim yapma yetkisi verilmiştir. Nitekim, 2577 sayılı Kanun'un 20/A maddesinin (2) numaralı fıkrasının (g) bendinde, ivedi yargılama usulüne tabi davalarda verilen kararlara karşı on beş gün içinde temyiz yoluna başvurulabileceği, (i) bendinde ise temyiz incelemesinde Danıştay'ın gerekli inceleme ve tahkikatı yaparak esas hakkında karar vereceği ve verilen kararların kesin olduğu hüküm altına alınmıştır.

Bu itibarla, ivedi yargılama usulüne tabi olan davaların bir an evvel kanun yolu incelemesinden geçerek kesin hükümle sonuçlandırılması amacıyla bu davalarda istinaf yoluna başvurunun ortadan kaldırılması kanun koyucunun takdir yetkisi kapsamında olup kuralda adil yargılanma ilkesine aykırı bir yön bulunmamaktadır. Açıklanan nedenlerle, dava konusu kural Anayasa'nın 2. ve 36. maddelerine aykırı değildir. İptal isteminin reddi gerekir.” Bkz.AYM, E.2014/146, K.2015/31, 19.03.2015 (R.G., 13.06.2015, 29385)

[52] Bkz.AYM, E.2014/146, K.2015/31, 19.03.2015 (R.G., 13.06.2015, 29385)

[53] Yukarıda dava açma süresinin kısaltılmasına ilişkin olarak yaptığımız eleştiriler bu konu için de geçerlidir.

Aynı maddenin 2.fıkrasının (i) bendine göre ise, “*Danıştay evrak üzerinde yaptığı inceleme sonunda, maddi vakıalar hakkında edinilen bilgiyi yeterli görürse veya temyiz sadece hukuki noktalara ilişkin ise yahut temyiz olunan karardaki maddi yanlışlıkların düzeltilmesi mümkün ise işin esası hakkında karar verir. Aksi hâlde gerekli inceleme ve tahkikatı kendisi yaparak esas hakkında yeniden karar verir. Ancak, ilk inceleme üzerine verilen kararlara karşı yapılan temyizi haklı bulunduğu hâllerde kararı bozmakla birlikte dosyayı geri gönderir. Temyiz üzerine verilen kararlar kesindir.*” Temyiz istemi en geç *iki ay* içinde karara bağlanır ve karar en geç *bir ay* içinde tebliğe çıkarılır (İYUK md.20/A/2-j). Ancak, daha önce de belirttiğimiz gibi, ağır iş yükü olan mahkemelerin bu süreye uymaması durumunda, herhangi bir yaptırım öngörülmediğinden, bu sürenin düzenleyici bir süre olduğunu söyleyebiliriz. Anayasa Mahkemesi, temyiz dilekçesinin üç gün içinde incelenmesi ve tebliğe çıkarılması, temyiz isteminin iki ay içinde karara bağlanması ve temyiz aşamasında Danıştay’a gerekli inceleme ve tahkikatı yaparak esas hakkında karar verme yetkisinin tanınmasına ilişkin bu düzenlemeleri Anayasa’ya aykırı bulmamaktadır. Anayasa Mahkemesi’ne göre, “*ivedi yargılama usulüne tabi olan davaların yargı mercileri tarafından kısa sürede sonuçlandırılması amacıyla kamu yararı gözetilerek ihdas edilen dava konusu kurallar kanun koyucunun takdir yetkisi kapsamında olup adil yargılanma hakkını zedelediği gibi davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasını öngören Anayasa’nın 141. maddesiyle de uyumludur.*”^[54]

IV. ÖZEL BİR İVEDİ YARGILAMA USULÜ: “Merkezi ve Ortak Sınavlara İlişkin Yargılama Usulü”^[55]

10.09.2014 tarihli ve 6552 sayılı Kanun’un 96.maddesiyle 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu’na eklenen md.20/B^[56] ile, md.20/A’da düzenlenen ivedi yargılama usulünden farklı bir ivedi yargılama usulü getirilmiştir. Bu

[54] Bkz.AYM, E.2014/146, K.2015/31, 19.03.2015 (R.G., 13.06.2015, 29385)

[55] 2577 sayılı İYUK md.20/A kapsamındaki davalar hakkında yaptığımız açıklamalar, bu madde kapsamındaki davalar bakımından da geçerli olduğundan, sadece ek açıklamalar yapılacaktır.

[56] Merkezi ve ortak sınavlara ilişkin yargılama usulü:

Madde 20/B- (Ek: 10/9/2014-6552/96 md.)

1. Millî Eğitim Bakanlığı ile Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi tarafından yapılan merkezi ve ortak sınavlar, bu sınavlara ilişkin iş ve işlemler ile sınav sonuçları hakkında açılan davalara ilişkin yargılama usulünde:

a) Dava açma süresi on gündür.

b) Bu Kanunun 11 inci maddesi hükümleri uygulanmaz.

düzenlemeye göre, “*Millî Eğitim Bakanlığı ile Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi tarafından yapılan merkezi ve ortak sınavlar, bu sınavlara ilişkin iş ve işlemler ile sınav sonuçları hakkında açılan davalar*”a ilişkin yargılama usulü, özel bir yargılama usulüdür. Bundan böyle, bu davalarda, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu’nda öngörülen genel yargılama usulü uygulanmayacaktır.

Bu özel ivedi yargılama usulünde, sürelerin oldukça fazla kısaltıldığı, neredeyse jet hızıyla bir yargılamanın yapılacağı söylenebilir. Örneğin dava açma süresi *on gündür*. “*On günlük*” dava açma süresi, hem genel dava açma süresi (*altmış gün*), hem de diğer ivedi yargılama usulündeki (İYUK md.20/A) dava açma süresi (*otuz gün*) ile kıyaslandığında oldukça kısa bir süredir. Bu davaların neden diğer yargılama usullerindeki davalardan çok daha hızlı bir yargılama usulüne tabi tutulduğu, 2577 sayılı İYUK’ta değişiklik yapan 6552 sayılı Kanun’un gerekçesinde açık bir şekilde ifade edilmemiştir. Bu durum eşitlik ilkesine aykırı olup, hak arama özgürlüğünün de ihlali niteliğindedir.

c) *Yedi gün içinde ilk inceleme yapılır ve dava dilekçesi ile ekleri tebliğe çıkarılır.*

c) *Savunma süresi dava dilekçesinin tebliğinden itibaren üç gün olup, bu süre bir defaya mahsus olmak üzere en fazla üç gün uzatılabilir. Savunmanın verilmesi veya savunma verme süresinin geçmesiyle dosya tekemmül etmiş sayılır.*

d) *Yürütmenin durdurulması talebine ilişkin olarak verilecek kararlara itiraz edilemez.*

e) *Bu davalar dosyanın tekemmülünden itibaren en geç on beş gün içinde karara bağlanır. Ara kararı verilmesi, keşif, bilirkişi incelemesi ya da duruşma yapılması gibi işlemler ivedilikle sonuçlandırılır.*

f) *Verilen nihai kararlara karşı tebliğ tarihinden itibaren beş gün içinde temyiz yoluna başvurulabilir.*

g) *Temyiz dilekçeleri üç gün içinde incelenir ve tebliğe çıkarılır. Bu Kanununun 48 inci maddesinin bu maddeye aykırı olmayan hükümleri kıyasen uygulanır.*

ğ) *Temyiz dilekçelerine cevap verme süresi beş gündür.*

h) *Danıştay evrak üzerinde yaptığı inceleme sonunda, maddi vakalar hakkında edinilen bilgiyi yeterli görürse veya temyiz sadece hukuki noktalara ilişkin ise yahut temyiz olunan karardaki maddi yanlışlıkların düzeltilmesi mümkün ise işin esası hakkında karar verir. Aksi hâlde gerekli inceleme ve tabkikatı kendisi yaparak esas hakkında yeniden karar verir. Ancak, ilk inceleme üzerine verilen kararlara karşı yapılan temyizi haklı bulunduğu hâllerde kararı bozma ile birlikte dosyayı geri gönderir. Temyiz üzerine verilen kararlar kesindir.*

ı) *Temyiz istemi en geç on beş gün içinde karara bağlanır. Karar en geç yedi gün içinde tebliğe çıkarılır.*

2. *Millî Eğitim Bakanlığı ile Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi tarafından yapılan merkezi ve ortak sınavlar, bu sınavlara ilişkin iş ve işlemler ile sınav sonuçları hakkında açılan davalarda verilen yürütmenin durdurulması ve iptal kararları, söz konusu sınava katılan kişilerin lehine sonuç doğuracak şekilde uygulanır.*

Diğer yandan, bu davalarda da, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 11.maddesi uygulanmaz. 11.maddeye göre, ilgililer tarafından idari dava açılmadan önce, dava açma süresi içinde, işlemin kaldırılması, geri alınması, değiştirilmesi veya yeni bir işlem yapılması istemiyle üst makama, üst makam yoksa işlemi yapmış olan makama yapılan idari başvuru, işlemeye başlamış olan idari dava açma süresini durdurur ve bu başvuru yolu, zorunlu bir başvuru yolu değildir. Yukarıda da belirtildiği gibi, burada amaç, idare ile ilgili arasındaki uyuşmazlığın dava açılmadan çözüme kavuşturulmasıdır. 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu md.20/B'de düzenlenen ivedi yargılama usulünde de bu ihtiyari idari başvuru yolu dava açma süresini durdurmamaktadır. Bu nedenle ilgili, Ölçme Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanlığı'na veya Millî Eğitim Bakanlığı'na başvurmaksızın, doğrudan doğruya dava açmak zorundadır. Bu durumda idare ile ilgili arasındaki uyuşmazlığın dava açılmadan çözümlenebilme ihtimali kalmamaktadır. Bu da bir ikilik yaratmaktadır. İdari yargıda genel yargılama usulüne tabi davalarda ilgililere bu hak tanınırken, ivedi yargılama usullerine tabi davalarda bu hak tanınmamaktadır. Bu hakkın tanınmaması, eşitlik ilkesine aykırı olduğu gibi, uyuşmazlığın dava açılmadan çözümlenme ihtimalini de ortadan kaldırmaktadır.

2577 sayılı İYUK md.20/B uyarınca, bu davalarda “*yedi gün içinde ilk inceleme yapılır ve dava dilekçesi ile ekleri tebliğe çıkarılır*” (md.20/B/1-c). Yine aynı maddeye göre “*Savunma süresi dava dilekçesinin tebliğinden itibaren üç gün olup, bu süre bir defaya mahsus olmak üzere en fazla üç gün uzatılabilir. Savunmanın verilmesi veya savunma verme süresinin geçmesiyle dosya tekemmül etmiş sayılır*” (md.20/B/1-ç) “Üç gün” gibi kısa bir sürede sağlıklı bir savunma yapılması mümkün olabilir mi? Bu soruya olumlu cevap vermek mümkün değildir. Hızlı yargılama yapmak adına savunma süresini makul olmayacak ölçüde kısaltmakta haklı sebep ve kamu yararı bulunmamaktadır. İYUK md.20/B'nin 1.fikrasının (ç) bendinde yer alan üç günlük savunma süresi ile bu sürenin en fazla üç gün uzatılabileceğine ilişkin bu düzenlemenin Anayasa'ya aykırılığı iddiasıyla Anayasa Mahkemesi'nde dava açılmış ve Anayasa Mahkemesi bu düzenlemenin Anayasa'ya aykırı olmadığına karar vermiştir. Anayasa Mahkemesi, MEB ile ÖSYM tarafından yapılan merkezi ve ortak sınavların sonuçları itibarıyla toplumun büyük kesimini ilgilendirdiğini, bu sınavlara karşı açılan davalarda yargılama sürecinin uzamasının ve neticede sınavların iptal edilmesinin kazanılmış haklar bakımından mağduriyetlere neden olabildiğini, kanun koyucunun bu durumu gözeterek anılan sınavlara karşı açılan davalarda yargılama sürecini hızlandırmak amacıyla özel bir yargılama usulü getirdiğini, bu bağlamda, itiraz konusu kuralla savunma dilekçesi verme süresinin üç güne sınırlandırıldığını, bunun kanun koyucunun takdir yetkisinde olduğunu ve hukuk devleti ilkesi

ile çelişen bir yönünün bulunmadığını belirterek, üç günlük sürenin yetersiz olmadığını ileri sürmüştür^[57].

[57] “MEB ile ÖSYM tarafından yapılan merkezî ve ortak sınavlar sonuçları itibarıyla toplumun büyük kesimini ilgilendirmektedir. Bu sınavlara karşı açılan davalarda yargılama sürecinin uzaması ve neticede sınavların iptal edilmesi kazanılmış haklar bakımından mağduriyetlere neden olabilmektedir. Kanun koyucu bu durumu gözeterek anılan sınavlara karşı açılan davalarda yargılama sürecini hızlandırmak amacıyla özel bir yargılama usulü getirmiştir. Bu bağlamda, itiraz konusu kuralla savunma dilekçesi verme süresinin üç günle sınırlandırıldığı anlaşılmaktadır.

Merkezî ve ortak sınavları yapan kurumlar, bu sınavlara ait her türlü bilgi ve belgeye sahip oldukları gibi bu sınavlara karşı açılacak davalarda savunma hazırlayacak uzman personel de istihdam etmeleri gerektiği açıktır. Sözü edilen kurumların, merkezî ve ortak sınavlara karşı açılan davaların çözümünde gerekli bilgi ve belgeleri bünyelerinde barındırmaları ve bu bilgileri hukuki yönden savunmaya dönüştürecek uzman personele de sahip olmaları gerektiği gözetildiğinde anılan kurumlara savunma yapabilmeleri için öngörülen üç günlük sürenin yetersiz ve makul olmadığı söylenemez.

Ayrıca davanın niteliğine göre sürenin yetersiz kalması durumunda savunma yapma süresi üç gün süreyle uzatılabilmektedir. Kaldı ki, idari yargı mercileri, savunma dilekçesinde ileri sürülen hususlarla bağlı olmayıp resen araştırma ilkesi uyarınca uyumsuzluğun çözümü için gerekli gördüğü her türlü incelemeyi kendiliğinden yapma yetkisine de sahiptir.

Bu itibarla, ÖSYM ve MEB tarafından yapılan merkezî ve ortak sınavlar hakkında açılan davaların bir an evvel sonuçlandırılması amacıyla kamu yararı gözetilerek savunma yapma süresinin üç günle sınırlandırılması kanun koyucunun takdir yetkisinde olup kuralda hukuk devleti ilkesi ile çelişen bir yön bulunmamaktadır.

Anayasa'nın 10. maddesinde belirtilen “kanun önünde eşitlik ilkesi” hukuksal durumları aynı olanlar için söz konusudur. Bu ilke ile eylemler değil, hukuksal eşitlik öngörülmüştür. Eşitlik ilkesinin amacı, aynı durumda bulunan kişilerin kanunlar karşısında aynı işleme bağlı tutulmalarını sağlamak, ayırım yapılmasını ve ayrıcalık tanınmasını önlemektir. Bu ilkeyle, aynı durumda bulunan kimi kişi ve topluluklara ayrı kurallar uygulanarak kanun karşısında eşitliğin ihlali yasaklanmıştır. Kanun önünde eşitlik, herkesin her yönden aynı kurallara bağlı tutulacağı anlamına gelmez. Durumlarındaki özellikler, kimi kişiler ya da topluluklar için değişik kuralları ve uygulamaları gerektirebilir. Aynı hukuksal durumlar aynı, ayrı hukuksal durumlar farklı kurallara bağlı tutulursa Anayasa'da öngörülen eşitlik ilkesi zedelenmez.

Anayasa'da düzenlenen eşitlik ilkesinin öznesi bireyler ve bireyler tarafından oluşturulan topluluklar olup kamu otoriteleri bu hakkın öznesi değildir. Kamu otoritelerinin hak, yetki, görev ve sorumluluklarının ne şekilde düzenleneceği kanun koyucunun takdirindedir. Bu nedenle, merkezî ve ortak sınavlar hakkında açılan davalarda ÖSYM ve MEB'e savunma yapması için verilen sürenin, diğer idari davalara nazaran kısa tutulması eşitlik ilkesine aykırılık oluşturmaz.

Açıklanan nedenlerle itiraz konusu kural Anayasa'nın 2. ve 10. maddelerine aykırı değildir. İptal isteminin reddi gerekir.” Bkz. AYM, E.2014/189, K.2015/32, 19.03.2015 (R.G., 21.05.2015, 29362)

Diğer taraftan, bu usulde de İYUK md.20/A'da olduğu gibi, savunmanın verilmesi veya savunma verme süresinin geçmesiyle dosya tekemmül etmiş sayılacağından, replik-düplik aşaması bulunmamaktadır. Daha önce de belirttiğimiz gibi, replik-düplik aşamasının bulunmaması, eşitlik ilkesinin ve hak arama özgürlüğünün ihlali niteliğinde olup, Anayasa'nın 10. ve 36.maddesine aykırılık teşkil etmektedir. Ancak Anayasa Mahkemesi aksi görüştedir; Anayasa Mahkemesi'ne göre bu düzenleme Anayasa'ya aykırılık teşkil etmemektedir^[58].

Bu yargılama usulündeki diğer süreler de, 2577 sayılı İYUK md.20/A'da düzenlenen ivedi yargılama usulündeki sürelerden çok daha kısadır. Örneğin, bu davalar dosyanın tekemmülünden itibaren en geç *on beş* gün içinde karara bağlanır. Verilen nihai kararlara karşı tebliğ tarihinden itibaren beş gün içinde temyiz yoluna başvurulabilir. Temyiz dilekçeleri üç gün içinde incelenir ve tebliğe çıkarılır. Temyiz dilekçelerine cevap verme süresi *beş gündür*. Bu kadar kısa süreler içerisinde adil bir yargılama yapılması mümkün görünmemektedir. Sadece sürelerin kısaltılması ve bu yolla yargılamanın hızlandırılması tek başına bir çözüm olamaz. Adil yargılama için, yargılamanın hem makul sürede, hem de sağlıklı bir şekilde yapılması gerekir.

[58] "...merkezî ve ortak sınavlara karşı açılan davalarda yargılama sürecinin hızlandırılması amacıyla cevaba cevap ve ikinci cevap safhalarının kaldırılarak taraflara birer dilekçe ile iddia ve savunma hakkı tanınması kanun koyucunun takdir yetkisi kapsamındadır.

İtiraz konusu kurala, davacının cevaba cevap hakkı ortadan kaldırılmakla birlikte, idari yargılama usulünde uygulanan resen araştırma ilkesi uyarınca mahkemeler uyumsuzluğun çözümüne etki edecek her türlü bilgi ve belgeyi taraflardan veya üçüncü kişilerden isteme yetkisini haizdir. Bu duruma bağlı olarak, MEB ve ÖSYM tarafından yapılan merkezî ve ortak sınavlara karşı açılan davalarda yargılamanın hızlandırılması amacıyla kamu yararı gözetilerek cevaba cevap hakkı tanınmaması, davacının hak arama özgürlüğünü imkânsız kılacak veya büyük ölçüde güçleştirecek nitelikte değildir.

Öte yandan, Anayasa'nın 142. maddesine göre kanun koyucu idari işlemleri önem ve özelliğine göre farklı yargılama usullerine tabi tutabilir. Bu çerçevede, yargılamanın uzaması nedeniyle oluşabilecek mağduriyetleri önlemek amacıyla merkezî ve ortak sınavlar hakkında açılan davalarda yargılama sürecini hızlandırmaya yönelik özel bir yargılama usulünün öngörülmesi mümkündür. Belirtilen niteliği gözetilerek anılan davalarda davacıya cevaba cevap hakkı tanınmaması kanun koyucunun takdir yetkisinde olup kuralda eşitlik ilkesine aykırı bir yön bulunmamaktadır.

Merkezî ve ortak sınavlara karşı açılan davalarda savunma yapma süresini üç güne sınırlayan kuralın reddine yönelik gerekçeler, idarelerin ikinci cevap hakkının ortadan kaldırılması bakımından da aynen geçerlidir.

Açıklanan nedenlerle, itiraz konusu kural Anayasa'nın 2., 10. ve 36. maddelerine aykırı değildir. İptal isteminin reddi gerekir." Bkz.AYM, E.2014/189, K.2015/32, 19.03.2015 (R.G., 21.05.2015, 29362)

2577 sayılı İYUK md.20/B'de düzenlenen ivedi yargılama usulünde de yürütmenin durdurulması talebine ilişkin olarak verilecek kararlara itiraz edilemez^[59]. Ayrıca, md.20/B'nin ikinci fıkrasına göre “*Millî Eğitim Bakanlığı ile Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi tarafından yapılan merkezî ve ortak sınavlar, bu sınavlara ilişkin iş ve işlemler ile sınav sonuçları hakkında açılan davalarda verilen yürütmenin durdurulması ve iptal kararları, söz konusu sınav katılan kişilerin lehine sonuç doğuracak şekilde uygulanır.*” Bu düzenlemedeki amacın ne olduğu anlaşılamamaktadır. Hangi gerekçe ile bu fıkra eklenmiştir? “*Sınav katılan kişilerin lehine sonuç doğuracak şekilde*” ifadesi ne anlama gelmektedir? “*Sınav katılan kişiler*” den kasıt sınav katılan herkes midir? Yapılan düzenlemedeki ifadeler muğlaktır ve uygulamada sorunlar çıkmasına neden olabilir. Örneğin, sınav katılan bir kişi, ilgili sınavın iptali talebiyle bir dava açmış olsa ve bu dava sonucunda da iptal kararı verilmiş olsa, bu iptal kararı nasıl sınav katılan herkesin lehine sonuç doğuracak şekilde uygulanacaktır? İptal kararının gereği, sınavın iptal edilmesi değil midir? İdare, yargı kararını uygulamak zorunda olduğuna göre, bu iptal kararı sınav katılan bazı kişilerin lehine olabileceği gibi, bazı kişilerin de aleyhine olabilecektir. Bu durumda, bu madde hükmü nasıl uygulanacaktır? Aynı şekilde, yine bir sınavın iptali talebiyle açılan bir davada, yürütmenin durdurulması kararı verilmiş olsa, bu karar nasıl sınav katılanların lehine sonuç doğuracak şekilde uygulanacaktır? Mahkeme kararının gereği, sınavın yürütülmesinin durdurulması değil midir? İdarenin başka birşey yapma yetkisi var mıdır? İdarenin yargı kararlarını sınav katılan kişilerin lehine sonuç doğuracak şekilde uygulaması ne anlama gelmektedir? İdare, iptal ve yürütmenin durdurulması kararları neyi gerektiriyorsa, onu yapmalıdır; zira yargı kararları bağlayıcıdır. Bu kararlar, sınav katılan her kişinin lehine sonuç doğurmayabilir; ama idare üzerine düşeni yapmakla yükümlüdür. İYUK md.20/B'deki bu hüküm, İYUK md.28/1'deki hükümle^[60] çelişmekte olup, Anayasa'nın 138.maddesinin 4.fıkrasına^[61] da aykırılık teşkil etmektedir.

[59] Yürütmenin durdurulması talebi üzerine verilen kararlara itiraz edilememesine ilişkin açıklamalar için, İYUK md.20/A bakımından bir önceki başlık altında yapılan açıklamalara bakınız.

[60] **2577 sayılı İYUK md.28/1:** *Danıştay, bölge idare mahkemeleri, idare ve vergi mahkemelerinin esasa ve yürütmenin durdurulmasına ilişkin kararlarının icaplarına göre idare, gecikmeksizin işlem tesis etmeye veya eylemde bulunmaya mecburdur.*

[61] **Anayasa md.138/4:** *Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez.*

SONUÇ

2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu uyarınca ivedi yargılama usulünde süreler oldukça kısa tutulmuştur. İvedi yargılama usulünde temel amaç, davaların hızlı bir şekilde sonuçlandırılmasıdır. Peki hızlı yargılama her zaman adil bir yargılamama mıdır? AİHS'nin 6.maddesinin 1.fikrasının ilk cümlesi uyarınca “*Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına sahiptir.*” Ancak “*makul süre*” den kasıt yargılamanın sadece hızlı bir şekilde sonuçlandırılması demek değildir; aynı zamanda yargılamanın adil yargılanma hakkı ihlal edilmeden düzgün ve iyi bir şekilde işlemesi de gerekmektedir. Dolayısıyla, ivedi yargılama usulünde de, “makul süre” kavramına uyulması zorunludur. Yargılamanın çok hızlı yapılması, her zaman adil bir yargılama yapıldığını göstermez. Makul sürenin aşılması adil yargılanma hakkının ihlali niteliğinde olduğu gibi, yargılamanın makul süreden daha kısa bir süre içinde tamamlanması da adil yargılanma hakkını zedeler. Hızlı yargılama uğruna hukukun genel ilkeleri, uluslararası sözleşme hükümleri başta olmak üzere mevzuatımızda tanınan haklar ihlal edilmemelidir.

Fransa’da, ivedi yargılama usulünde davalar tek hakimle görülmektedir. İvedi yargılamanın amacı davaların kısa sürede tamamlanması olduğundan, Türkiye’de de ivedi yargılama usulüne tabi davaların tek hakimle görülmesi konusu tartışılmalıdır. Ancak, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu’nda düzenlenen ivedi yargılama usulüne tabi uyuşmazlık konuları, tek hakimle çözülmesi kolay olmayan karmaşık konulardır. Bu nedenle, ivedi yargılama usulünün kapsamı, davaların tek hakimle görülmesini mümkün kılacak şekilde yeniden düzenlenmelidir.

İvedi yargılama usulünün kapsamı belirlenirken herhangi bir ölçüt esas alınmamıştır. İvedi yargılama usulüne tabi uyuşmazlıkların, Kanun’da herhangi bir ölçüt esas alınmadan belirlenmesi, bu usulün amacına aykırıdır. Kapsam belirlenirken, özellikle dava konusunun niteliği ölçütü ile temel hak ve özgürlüklerin korunması ölçütü esas alınmalıdır. Örneğin Türkiye’de de Fransa’da olduğu gibi, bu usulün temel hak ve özgürlüklerin ihlali niteliğindeki idari işlemleri kapsayacak şekilde yeniden düzenlenmesi yerinde olacaktır^[62]. Ayrıca, çok karmaşık ve çözümlenmesi güç olan uyuşmazlıklar, bu usul kapsamında yer almamalıdır.

[62] SANCAKDAR, s.197

Sonuç olarak, Türkiye’de idari yargı sisteminin daha sağlıklı işlemesi ve hak arama özgürlüğünün korunabilmesi için, yargılamaların makul sürede yapılması zorunludur; bu nedenle bazı davalar için ivedi yargılama usulünün uygulanması gerekliliği yadsınamaz. Ancak, ivedi yargılama usulü uygulanırken, bireylerin adil yargılama hakkından da ödün verilemez. Dolayısıyla, ivedi yargılama ile adil yargılama arasındaki dengenin mutlaka kurulması gerekmektedir. Aksi takdirde, ivedi yargılama, bireyleri koruma amacından uzaklaşacaktır.

KAYNAKÇA

ASLAN Zehreddedin, İdari Yargıda Yürütmenin Durdurulması, 2.Basım, Alfa Yayınları, İstanbul 2001

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihatları Temelinde Avrupa Konseyi Üye Devletlerinde Yargılama Süreleri Hakkında Avrupa Adaletin Etkinliği Komisyonu (CEPEJ) Raporu, Çev.Hasan Hendek, 31 Temmuz 2012, Küresel Bakış, Y.3, S.10, Temmuz 2013, www.ihtk.adalet.gov.tr/makale/cepej.pdf (Son erişim tarihi, 20.01.2015)

BAŞPINAR Ahmet, “İdari Yargıda Makul Süre İçin Öneriler”, Danıştay ve İdari Yargı Günü (11 Mayıs 2004), 136.Yıl, Ankara 2004, http://www.danistay.gov.tr/upload/yayinlar/12_03_2014_105122.pdf (Son erişim tarihi, 29.01.2015)

BROWN Lionel Neville/ BELL John, French Administrative Law, Fifth Edition, Oxford University Press, New York 2003

BÜLBÜL Erdoğan, “Fransız İdari Yargılama Hukukunda İvedi Yargılama Usulleri Reformu”, Danıştay ve İdari Yargı Günü Sempozyumu, 134.Yıl, 10-11 Mayıs 2002, s.63-95

ÇOLAK Nusret İlker, “İdari Uyuşmazlıklarda Alternatif Çözüm Yolu Olarak İdari Uzlaştırma Kurulları”, <http://www.ilkercolak.com.tr/idari-uyusmazliklarda-alternatif-cozum-yolu-olarak-idari-uzlastirma-kurullari/> (Son erişim tarihi, 17.02.2015)

GÖLCÜKLÜ Feyyaz/GÖZÜBÜYÜK Şeref, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması, 3.Bası, Turhan Kitabevi, Ankara 2002

GÖZLER Kemal, Anayasa Hukukuna Giriş, 21.Baskı, Ekin Yayınları, Bursa 2013

GÖZÜBÜYÜK Şeref/TAN Turgut, İdare Hukuku, C.2 (İdari Yargılama Hukuku), 3.Bası, Turhan Kitabevi, Ankara 2008

KAPLAN Gürsel, “İdari Yargılama Hukukunda Sözlülük Usulü ve Tanık Dinlenilmesi Hakkında Kısa Bir Değerlendirme” (İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Yıl: 13, Cilt: 13, Sayı: 1, s.33-46) <http://www.idare.gen.tr/kaplan-tanik.pdf> (Son erişim tarihi, 08.07.2014), s.1-14

ODYAKMAZ Zehra, “Hukukta Zaman ve İdari Yargıda Makul Süre Sorunu”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Temmuz 2010, Y.1, S.2, s.1-31

OYTAN Muammer, Danıştay’da Görülen Davalarda Yürütmenin Durdurulması, Ankara 1973

ÖNGÖREN Gürsel, Türk Hukukunda İdari Dava Açma Süreleri, İstanbul 1990

ÖZAY İI Han, “Kendine Özgü Bir Hukuk Devleti”, I.Ulusal İdare Hukuku Kongresi, Birinci Kitap, İdari Yargı, (1-4 Mayıs 1990, Ankara), Danıştay Yayınları, Ankara 1991, s.115-137

SANCAKDAR Oğuz, “İdari Yargılama Usulünde İvedi Yargılama Usulü ve Grup Davalar”, Danıştay ve İdari Yargı Günü Sempozyumu (12 Mayıs 2014), 146.Yıl, Ankara 2014, s.109-198

TEZCAN Durmuş/ERDEM Mustafa Ruhan/SANCAKDAR Oğuz, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Işığında Türkiye'nin İnsan Hakları Sorunu, 2.Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2004

YENİCE Kazım/ESİN Yüksel, İdari Yargılama Usulü, Ankara 1983

YILMAZOĞLU Yunus Emre, İdari Yargıda Makul Süre Güvencesi, Danıştay Dergisi, Y.2013, S.134, s.43-80

